

III RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 27 (17).**

1926. a.

III Riigikogu koosolek 7. detsembril
1926. a. kell 17.

Kokku on tulnud 94 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, sõjaminister **J. Soots**, põllutöominister **O. Köster**, teedeminister **A. Kerem**, tööhoolekandeminister **O. Tief**, haridusminister **J. Lattik**, kohtuminister **J. Sepp**.

Päevakord:

1. Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — redaktsioonikomisjoni ettepanek.

2. Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbustusmaksude tähtaegade muutmise seadus — III lugemisel.

4. Valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse täiendamise ja muutmise ning maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

5. Nuhtl. seaduse § 359. muutmise seadus — III lugemisel.

6. Nisu- ja maisijahu ning mannamüügi seadus — III lugemisel.

7. Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

8. Ajutise aleviseaduse muutmise seadus — II lugemisel.

9. Maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seadus — II lugemisel.

10. Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise tsiviil- ja kaubandusõiguse alal vastastikuse kohutliku kaitse ja abiandmise konventsiooni ja selle lõpuprotokollki kinnitamise seadus — II lugemisel.

11. Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni ja selle lisaprotokollki kinnitamise seadus — II lugemisel.

12. Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidu- rasva seadus — II lugemisel.

13. Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — II lugemisel.

14. Suguhaiguste vastu võitlemise seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

15. Kriminaalkohtupidamise seaduse § 33. muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

16. Maavolikogude valimise seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

17. Karistuse määrused kaitseväeteenistuse seaduse rikkumise asjus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 17.05 min.

Juhataja M. Martna: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakord on Riigikogu liikmetele kätte saadetud. Päevakorra kohta ettepanekuid ei tehta, loen päevakorra vastuvõetuks. Enne päevakorraale asumist on sõna sekretäril teadaande korras.

1. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus. Sekretär **O. Liigand:** Tagasi astunud on Riigikogust 6. detsembril 1926. a. Alfred Vainola — Eesti sotsialistliku tööliste partei Võru - Valga - Petseri valimisringkonna nimekirja järgi. Riigikogu töödest osa võtma kutsutud sama nimekirja järgi August Usai.

2. Teadaandmine komisjoni- desse antud seaduseelnõude ning Vabariigi Valitsuse esitiste kohta. Riigikogu juhatusel poolt anti: 1) Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni. 2) Hoolekande seaduse muutmise seadus — sotsiaalkomisjoni.

3) Riigiteenijate- kaitselehtlaste toetamise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

4) Tallinna raekojaplatsi korraldamiseks kinnisvara võõrandamise seadus — üldkomisjoni.

5) Teedeministeeriumi 1927./28. a. eelarve arvel teede ja sildade korrashoiu tööde lepingute sõlmimise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

6) Riigiasutuste ja ettevõtete tööliste haiguskindlustusseadus — sotsiaalkomisjoni.

7) Riigiteenijate haiguskindlustusseadus — sotsiaalkomisjoni.

8) Riigi 1926./27. a. lisaelarve nr. 2 — rahaasjanduse komisjoni.

9) Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt maksmapandud raudteevalitsuse koosseisude ja administratiivjaotuse kinnitamise kohta — kodukorra komisjoni.

10) Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt maksmapandud kaubandus-tööstusministeeriumi koosseisu täienduse kohta — kodukorra komisjoni.

Peale selle on Riigikogu juhatus otsustanud seisma jätta, kuni kodukorra komisjon vastava ettepaneku teeb arutamise korra kohta, järgmised esitised:

11) Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud rahaministeeriumi koosseisude muudatuste kinnitamise asjas.

12) Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud rahaministeeriumi koosseisude muudatuste kinnitamise asjas.

13) Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud kohtuministeeriumi koosseisude muudatuste kinnitamise asjas.

14) Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud põllutööstusministeeriumi uute koosseisude kinnitamise asjas.

15) Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud töö-hoolekandeministeeriumi uute koosseisude kinnitamise asjas.

16) Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud kaubandus-tööstusministeeriumi uute koosseisude kinnitamise asjas.

3. Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul.

4. Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu näh-

seadus — redaktsioon. tava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1—27.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 3, neljas rida: „elavad“ järel kustutada komma.

2. § 6, teine lõige, teine rida ja mujal: vallavolikogu liikmeks, p. o. vallavolinikuks.

3. § 9, teine lõige, teine rida: esimene allakirjutaja, p. o. esimesena allakirjutanud.

4. Sealsamas, kolmas lõige, teine rida: esitatavate, p. o. esitavate.

5. Sealsamas, viimane lõige: vastav p. o. kohalik.

6. § 10, p. 2) vastu võtta: järevalve, et jaoskonna komisjonid õigel ajal tegutsema hakkaksid.

7. § 11, eelviimane rida: § 9, p. o. käesoleva seaduse § 9.

8. § 12, teine rida: kustutada sõnad: „omas jaoskonnas“, „nende“.

9. § 13, teine rida: seaduse, p. o. käesoleva seaduse.

10. § 14, viimane lõige, esimene rida: leiduvate puuduste kohta käivate, p. o. leiduvatesse puudustesse puutuvate.

11. § 15, kolmas rida: järelevaatamiseks, p. o. vaatlemiseks.

12. § 19, eelviimane rida: aeg antakse, p. o. aja teatab.

13. § 20, esimese lõike viimane lause vastu võtta: Soovitajate allkirjad peab tõestama vastav vallavalitsus või tema poolt volitatud ametnik.

14. Sealsamas, teine lõige, lõpp vastu võtta: et nad nõus on kandideerima selles nimekirjas.

15. § 20, neljas rida lõpult: Sellest nimetuse, p. o. Nimekirja nimetuse.

16. § 26, esimene lause vastu võtta: Esitatud kandidaatide nimekirjale tähendatakse kuupäev ja kellaaeg, mil see vastu võetud.

17. § 28, teine rida: § 20, p. o. käesoleva seaduse § 20.

18. § 31, esimene lause vastu võtta: Valimistel hääletab valija ainult ühe kandidaatide nimekirja poolt.

19. § 34, neljas rida vastu võtta: hiljemalt viis päeva enne esimest valimispäeva.

20. § 35 vastu võtta: Valimisümbrikud peavad olema ühesugused, läbipaistmatud, ilma mingisuguste tähendusteta ja märgitud vastava vallavalitsuse templiga.

21. § 36, esimene rida: hääletamise saladuse, p. o. valimissaladuse.

22. § 37, esimene lause vastu võtta: Valimisruumides toimetatakse ainult valimist.

23. § 38: Hääletamisruumidesse, p. o. Valimisruumidesse.

24. § 39, sõnade järelt: „korrarikkumise puhul“ kustutada komma.

25. § 41, esimene rida: istumised, p. o. istungid.

26. Sealsamas, kuues rida: valimistähti, p. o. valimissedelid.

27. § 42, kolmas rida: ülesloetud, p. o. loetletud.

Aruandja O. Gustavson (loeb):

„28. § 45 vastu võtta: Esimesel valimiste-päeval pannakse õhtul kell 9 valimisruumide ukсед kinni, pärast seda võetakse sedelid vastu ainult neilt valijatelt, kes enne tähendatud aega valimisruumi ilmunud. Pärast seda kuulub juhataja sedelite äraandmise seks päevaks lõpetatuks ja kastide avased pitseeritakse kinni. Pärast seda lahkuvad koosolijad ruumist ja ruum, kus kast asub, pitseeritakse kinni juhataja korraldusel kuni järgmise päevani ning ustele asetatakse vahid.“

Redaktsiooni komisjoni nimel teen siin paranduse, lugeda keskelt teine lause, mis praegu lausub: „pärast seda kuulub juhataja sedelite äraandmise seks päevaks lõpetatuks ja kastide avased pitseeritakse kinni“ — järgmiselt: „pärast seda kuulutatakse sedelite äraandmine seks päevaks lõpetatuks jne.“

Juhataja M. Martna: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on muudatus parandatud kujul vastu võetud.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega muudatused 29—43.

29. § 46, teine rida: Selle järele, p. o. Pärast seda.

30. Sealsamas, viimane lause vastu võtta: Siis avatakse ümbrikud ja loetakse üle igale kandidaatide nimekirjale antud sedelid.

31. § 48: otsustatakse.... komisjoni poolt, p. o. otsustab.....komisjon.

32. § 49, teine rida: kustutada „kuni“.

33. Sealsamas viimane rida: kustutada „kõik“.

34. § 63, teine rida: valimiste asi, p. o. valismaterjal.

35. § 65, esimese lõike lõpul teine rida: seaduslikku jõusse, p. o. seadusjõusse.

36. § 66, teine lause vastu võtta: Selle nimekirja avaldab vallavalitsus üldiseks teadmiseks ja esitab järelvalve asutusele.

37. § 73, esimese lõike viimane rida: Häälte pooleksjagunemisel, p. o. Häälte poolenemisel.

38. § 77, teise lõike lõpp vastu võtta: kui ta ise ei määra seks lühemat tähtaega.

39. § 78, teine lõige, teine rida: sõnade „kusjuures vallandamise poolt peab antama“ asemele võtta: „kuid.....häältega“.

40. § 80, esimene rida: mitte vähem kui, p. o. vähemalt.

41. § 82, teine lause: Lähedavad hääled pooleks, tuleb.....arvata, p. o. Poolenevad hääled, arvatakse.

42. § 84, kolmas rida: edasilükkamist ei kannata, p. o. edasilükkamatu.

43. Sealsamas, viimane lause: tulevad aga .....ette panna, p. o. esitatakse.

5. Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbustusmaksude tähtaegade muutmise seadus - III lügemisel. Omavalitsuse komisjoni aruandja **J. Sikkar** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja I—VII osa.

Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbustusmaksude tähtaegade muutmise seadus.

I.

Linna eelarve-aasta algab 1. aprillil ja lõpeb järgmise kalendriaasta 31. märtsil. Arvete lõpulikke õiendusi ja kreditoridele maksimisi võib toimetada kuni 1. juunini.

II.

Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seavad linnad eelarve kokku 1927. a. kohta ja 1928. a. esimese kolme kuu peale.

Märkus. Linnadel on õigus tähendatud ülemineku aja peale eelarve kokku seada koos 15 kuu peale, arvates 1. jaanuarist 1927. a.

III.

Vene ajutise valitsuse 29. septembri 1917. a. linnade sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seaduse (Seadl. ja valits. korrald. kogu 1917. a. nr. 274) §§ 132, 134, 144, 146, 147, 163 ja 164. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 132 — „1. oktoobriks“ ja „1. detsembri“ asemel „1. veebruariks“ ja „1. märtsi“;

§ 134 — „1. aprillini“;

§ 144 — „15 maiks“;

§ 146 — „1. juunist“;
 § 147 — „1. juuni“;
 § 163 — „1. maiks“, „1. augusti“, „septembriks“ ja „1. oktoobriks“ asemel „1. septembriks“, „1. novembri“, „1. detsembriks“ ja „1. jaanuariks“; ja
 § 164 — „1. septembriks“ ja „1. oktoobriks“ asemel „1. detsembriks“ ja „1. jaanuariks“.

IV.

Trahteri seaduse (Sead. kogu XII k. 2. j. 1906. a. väljaanne) §§ 31. 35. 42. 43. ja 44. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 31 — „15. oktoobriks“;
 § 35 — „1. novembrist“;
 § 42 — „20. oktoobriks“ ja „20. oktoobrist kuni 1. novembrini“ asemel „20. novembrist kuni 1. detsembrini“;
 § 43. — „20. oktoobriks“, „10. novembriks“ ja „10. kuni 20. novembrini“ asemel „20. novembriks“, „10. detsembriks“ ja „10. kuni 20. detsembrini“; ja
 § 44 — „20. detsembriks“.

V.

Lõbustusmaksu muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 44 — 1922. a., sead. nr. 16) § 3. ettenähtud tähtaegade „15. septembriks“, „15. oktoobriks“ ja „15. oktoobrist kuni 1. novembrini“ asemel lugeda: „15. novembriks“, „15. detsembriks“ ja „15. detsembrist kuni 1. jaanuarini“.

VI.

Linnaseaduse § 64. märkus pannakse maksuma järgmiselt:

„Detsembris määratakse volikogu koosolek linna eelarve täitmise aruande, niisama ka muude linnavalitsuse möödunud aasta aruannete läbivaatamiseks, veebruaris aga — järgneva aasta tulude ja kulude eelarve arutamiseks“.

VII.

Käesolev seadus hakkab maksuma 1. jaanuarist 1927. a.

Juhataja **M. Martna**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

6. Valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aru- **O** mavalitsuse komisjoni aruandja **J. Sikkar** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava

annete ajutise seaduse täendamise ja muutmise ning maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadus — III lugemisel. **e** namusega seaduseelnõu pealkiri ja I—IV osa.
V alla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse täendamise ja muutmise ning maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadus.

I.

1. Vabariigi Valitsuse poolt 19. jaanuaril 1920. a. vastuvõetud valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 18/19 — 1920. a. seadus nr. 83) § 72 täiendatakse teise lõike ja märkusega järgmises redaktsioonis:

„Eelarve-aasta algab 1. aprillil ja lõpeb järgmise kalendriaasta 31. märtsil. Arvete lõpuliikke õiendamisi ja kreditoridele maksmisi võib toimetada kuni 1. juunini.“

M ä r k u s. Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seatakse 1927./1928. a. eelarve 15 kuu peale kokku, arvates 1. jaanuarist 1927. a.

II.

Eelmises osas tähendatud valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse §§ 28. 29. 78. 80. 88. ja 89. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 28 — „1. oktoobriks“ ja „15. oktoobrit“ asemel „1. jaanuariks“ ja „15. jaanuari“;
 § 29 — „kuni 31. jaanuarini“;
 § 78 — „1. oktoobriks“ ja „1. detsembrist“ asemel „1. jaanuariks“ ja „1. märtsi“;
 § 80 — „aprilliks“;
 § 88 — „1. maiks“, „1. augustiks“, „1. septembriks“ ja „1. oktoobrit“ asemel „1. augustiks“, „1. novembriks“, „1. detsembriks“ ja „1. jaanuari“;
 § 89 — „1. septembriks“ ja „1. oktoobriks“ asemel „1. detsembriks“ ja „1. jaanuariks“.

III.

Vabariigi Valitsuse poolt 19. jaanuaril 1920. a. vastuvõetud maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 18/19 — 1920. a., sead. nr. 82) §§ 28. ja 29. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 28 — „30. aprilli ja 30. novembrist“; ja
 § 29 — „30. novembrist“.

IV.

Käesolev seadus hakkab maksuma 1. jaanuaril 1927. a.

Juhataja **M. Martna**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Üldkomisjoni aruandja rkl. Kalbus'e puudumisel jääb vahele kaheksas päevakorra-punkt — nuhtl. seaduse § 359. muutmise seadus — III lugemisel.

7. Nisu- ja maisijahu ning mannamüügi seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Laarmann** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—7.

Nisu- ja maisijahu ning mannamüügi seadus.

§ 1. Keelatud on müüa, müügil hoida ja müügi jaoks valmistada nisujahu segatult maisijahuga ja nisumanna segatult maisimannaga.

§ 2. Nisujahu ja nisumanna sissevedamisel peab kaubasaaja tolliasutusele kirjaliku tõenduse andma, et sisseveetav nisujahu või nisumanna maisisaadusi ei sisalda.

Kui kaubasaaja niisugust tõendust tolliasutusele ei esita või kui kahtlus tekib, et sisseveetavasse nisujahusse või nisumannasse maisisaadusi on segatud, tehakse kaubakäsitaja küll kauba ekspertiis, ja kui selgub, et nisujahud või nisumanna maisi sisaldavad, jäetakse kaubakäsitajale valida, kas kaupa üldises korras tagasi viia või tema vastuvõtmisest tolliseadustiku § 257. määruste järgi loobuda.

§ 3. Maisijahud ja maisimanna, mis veskipidajate või kauplejate ladudes ja ärides müügil hoitakse, peavad kandma kottidel või pakkimistel Eesti keeles suurt selget pealkirja, mis näitab, et jahud või manna maisist on jahvatatud.

§ 4. Süüdlast selles, et ta müüs, müügil hoidis või müügi jaoks valmistab nisujahu või nisumanna, millesse maisisaadused segatud, karistatakse arestiga mitte üle 3 kuu või rahatrahviga mitte üle 30.000 marga. Peale selle konfiskeeritakse niisugune kaup riigi kasuks.

§ 5. Süüdlast käesoleva seaduse § 3. määruste rikkumises karistatakse arestiga mitte üle ühe kuu või rahatrahviga mitte üle 10.000 marga.

§ 6. Vabariigi Valitsusel on õigus selle seaduse teostamiseks täiendavaid määrusi välja anda.

§ 7. Käesolev seadus astub jõusse kaks kuud pärast ta väljakuulutamist.

Juhataja **M. Martna**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

8. Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja **A. Reikannab** ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—2.

Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Läti vaheline maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsioon, mis alla kirjutatud Riias, 28. mail 1926. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni prantsuskeelne tekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **M. Martna**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Riigikogu läheb tagasi 5-da päevakorrapunkti juurde.

9. Nuhtl. seaduse § 359. muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Reikannab** ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Nuhtl. seaduse § 359. muutmise seadus.

Nuhtl. seaduse § 359. muudetakse ja panakse maksma järgmiselt:

§ 359. Kui ametnik või teenija, kes süüdi tema kätte teenistusalal usaldatud riigi-, omavalitsuse- või eravaranuse omandamises või raiskamises, ära jookseb kohtu eest kõrvalehoidmise sihiga või oma kuriteo varjamiseks dokumente võltsib, siis karistatakse teda:

sunnitööga § 19. neljanda astme järgi.

Peale selle nõutakse süüdlaselt sisse omastatud või raisatud varanduse väärtus.

Juhataja **M. Martna**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

tava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

10. Ajutise ale- Omavalitsuseko-
viseaduse muut- misjoni aruandja
mise seadus — J. Sikkar kannab
II lugemisel. ette ja eraldi hää-
letamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, sissejuhata-
v osa ühes I osaga ning II ja III osa.

Ajutise aleviseaduse muutmise seadus.

Vene ajutise valitsuse poolt 15. juulil 1917. a. vastuvõetud (Seadl. ja valits. korrald. kogu 9. augustist 1917. a. nr. 187, art. 1082), seadusandliku delegatsiooni poolt 19. detsembril 1919. a. („R. T.“ nr. 110/111 — 1919. a., sead. nr. 206, § 4) ja Vabariigi Valitsuse poolt 31. detsembril 1920. a. („R. T.“ nr. 3 — 1921. a., sead. nr. 21) ning Riigikogu poolt 20. juunil 1924. a. („R. T.“ nr. 83/84 — 1924. a., sead. nr. 58, peat. II), täiendatud ajutine aleviseadus muudetakse järgmiselt:

I.

§§ 70, 103, 128, 130, 135 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

„§ 70. Alevivolikogu kutsutakse kokku volikogu enese poolt kindlaksmääratud tähtaegadel. Järgmise aasta alevi kulude ja tulude eelarve läbivaatamiseks ning alevi maksude ja naturaalkohuste jaotamiseks kutsutakse volikogu kokku hiljemalt 1. veebruariks“.

„§ 103. Eelarve-aasta algab 1. aprillil ja lõpeb järgmise kalendriaasta 31. märtsil.“

Eelarvesse võetakse kõik eelarve-aasta jooksul kavatsetavad kulud ja loodetavad tulud.

M ä r k u s. Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seavad alevid 1927./1928. aasta eelarve 15 kuu peale kokku, arvates 1. jaanuarist 1927. a.“

„§ 128. Alevi kulude ja tulude eelarve kavad ning naturaalkohustuste nimestikud, samuti ka alevi maksude ja naturaalkohustuste jaotuse aluste kavad seatakse kokku alevivalitsuse poolt ja esitatakse alevivolikogule hiljemalt eelmise eelarve-aasta 1. veebruariks“.

„§ 130. Kui alevi aasta eelarve ei ole kinnitatud 1. aprilliks, siis kuni selle kinnitamiseni on maksev eelmise aasta eelarve“.

„§ 135. Aasta aruanne eelarve täitmise kohta seatakse kokku alevivalitsuse poolt ja esitatakse hiljemalt 1. augustiks alevivolikogule kinnitamiseks“.

II.

§§ 140. ja 141. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda: „volikogu poolt seks määratud tähtjaks“.

III.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1927. a.

11. Maaseadu- Maakomisjoni
se §§ 15., 20., aruandja **K. Soon-**
22. ja 23. berg kannab ette
muutmise seadus — II luge- ja eraldi hääleta-
misel. misel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu
pealkiri ja sissejuhata-
v osa ühes § 15.

Maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seadus.

Maaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 79/80 — 1919. a.) §§ 15, 20, 22, („Riigi Teataja“ nr. 51/52 — 1924. a.) ja § 23 („Riigi Teataja“ nr. 159 — 1922. a.) pannakse maksma järgmiselt:

§ 15. Riigimaid antakse tarvitada sellekohaste eriseaduste alusel:

a) põliselt (pärandavalt) tarvitada põllumajapidamiseks väikemajapidamistena või kõrvaltööhärguna peetavate käsitöölise-, kalameeste-, maatöölise- ja aiapidamiste maakohtadena maaseaduse § 20. korras määratud maasaajatele, ning juurdelõigetena (ka eraldi maatükkidena) väikemaapidamistele;

b) pikaajaliselt kuni 99 a. peale omavalitsustele, põllumajanduslikkudele, hariduslikkudele, ühistegeliste ja teistele üldkasulikkudele organisatsioonidele ning üksikutele isikutele eluasemeks ehituskruuntidena, tööstuslikuks ja kaubanduslikuks otstarbeks või ülesharimiseks uudismaana;

c) tähtajaliselt kuni 24 a. peale üksikutele isikutele põllumajapidamiseks.

M ä r k u s 1. Kuni eriseaduste maksmapanekuni antakse selle paragrahvi lit. b ja c tähendatud maid tarvitada Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud määruste põhjal.

M ä r k u s 2. Riik võib maid ka oma kätte jätta pidamiseks.

M ä r k u s 3. Põllutöoministerium võib piiri õiendamise ja majapidamiste koondamise otstarbel vahetada riigimaid eraomanduses olevate maade vastu Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud juhtnõõride põhjal. Maade vahetusest tingitud kinnistused ja vastavad lepingud on vabad tempelmaksust ja kinnistuslõivust.

Aruandja K. Soonberg (loeb): „§ 20. § 15. lit. a tähendatud maakohtade saajate järjekorra määrab maakonnavalitsus vallaõukogu ettepanekul.

Märkus 1. Põllutöoministril jääb õigus määrata maad omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21. ettenähtud järjekorda:

a) vabadussõjast osavõtnud ja maa-seaduse § 21. p. p. 1. ja 2. tähendatud sõjaväelastele ja lahingust osavõtnud vabatahtlikele;

b) vabadussõjas langenud sõjaväelaste maata perekondadele;

c) mõisatöolistele, kes enne käesoleva (Maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seaduse) seaduse maksmahakkamist mõisates alalisteks töolisteks olid ja kuni mõisa tükeldamiseni mõisates teenisid. Kaitseväes teenimine ei takista maasaamist mõisatöolisena;

d) uudismaadele asujatele;

e) käsitöolistele ja kalameestele.

Märkus 2. § 15. lit. c. alusel peetavaid maakohti on põllutöoministril õigus määrata § 15. lit. a. põhjal tarvitamiseks nende kohtade senistele pidajatele, kui viimased kohti korralikult pidanud vastavalt rendilepingu tingimustele, kui vallanõukogu neid maasaajateks soovitab ja kui maakoht ei sisalda kõlbulikku maad üle 50 ha.

Vallanõukogu soovitus ei ole tarvilik maakohtade määramisel isikutele, kes maakohad planeeritult saanud enne 14. veebr. 1920. a., või kes kasutavad kohti, mille peale omavalitsuse asutused sündsaid isikuid ei leidnud või mille kohta nad kandidaatide ülesseadmisest ära öelnud.“

Põllutööminister O. Köster: Käesoleva seaduse § 20. märkus II põhjal on põllutöoministril õigus määrata maad väljaspool omavalitsuse asutuste jaoks ettenähtud järjekorda. Võivad aga asjaolud ette tulla, kus erandlike küsimuste juures ja riiklikudes huvides tarvilik maad on ka väljaspool nimetatud järjekordi anda, nagu käesolevas seaduses seda on käsitatud — sel juhtumisel oleks otstarbekohasem Vabariigi Valitsusele õigus anda küsimus sellel juhtumisel lahendada.

Seda silmas pidades teen ettepaneku, § 20 täiendada järgmise märkusega: „Märkus 3. Vabariigi Valitsusel jääb õigus erandlike juhtumistel määrata maad omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21. ettenähtud järjekorda.“

A. V o m m (stp): Ma teen ettepaneku, § 20. märkus II esimene lõige kustutada ja

teine lõige alles jätta, kuid võtta vastu järgmiselt: „Põllutöoministeeriumil jääb õigus, määrata maad § 15. lit. a. alusel isikutele, kes maakohad planeeritult saanud enne 14. veebr. 1920. a., või kes kasutavad kohti, mille peale omavalitsuse asutused sündsaid isikuid ei leidnud või mille kohta nad kandidaatide ülesseadmisest ära öelnud.“

Selle seaduseelnõu I lugemisel võttis minu parteisõber Vain sõna ja näitas ära, et ei ole õige, kui eriotstarbekohtade pidajatele antakse need kohad üldistel alustel omanduseks. Eriotstarbekohad, selle määruse järgi, mis 1922. a. maksma pandi, anti eriteadlastele riiklikust maatagavarast selleks, et nad teatud eriülesanded täidaksid. Need olid paremad maatükid, mõisasüdamed, mis renditi eriteadlastele, ja Vabariigi Valitsus avaldas soovi, et need eriteadlased pidid oma majapidamises ümbruskonna põllupidajatele eeskujuks olema. Olgu see asunik või kes tahes, pidi võima minna selle eriotstarbekoha pidaja juurde ja õppida, kuidas ideaalne majapidamine sisse seada tuleb. Tegelik elu on aga näidanud, et need inimesed, kellele need mõisasüdamed ja paremad kohad kätte on antud, ei ole seda otstarbet täitnud, mõned üksikud juhtumised välja arvates. Lõuna-Eestis on sarnaseid majapidajaid õige palju olnud, aga meie ei näe neis eriotstarbekohtade majapidamistes muud majapidamisviisi, kui harilikku külvikorda selle vahega, et iga teine põllupidaja harib oma põldu oma jõuga, kuna eriotstarbekoha pidajad selleks teisi kasutavad ja tihti ka asunikke, kus 2 meest ühe krundi peal, ja kannatavad maapuuduse all. Peale muu peab väikekohapidaja tööorjust tegema sellele eriotstarbekoha pidajale, nii et see eriotstarbekoha pidaja, kellel 50 tiinu kõigeparemat maad käes on, ei pruugi ise tööd teha ega pruugi selle töö peale ka pennigi kulutada, sest seda maksavad ära mõisatöölised ja asunikud, kellel ei ole küllaldaselt maad kasutada. Nii on lugu Lõuna-Eestis. Kui meie läheme Põhja-Eestisse ja vaatleme näiteks Lääne- ja Harjumaad, siis on meil siin teistsuguste nähetega tegemist. Siin on küll mõisatöolistele ja asunikudele maapinda rohkem antud, aga kohad on niisugused, et need inimesed ei suuda nende peal ära elada, maapind on sedavõrd halb. Seal on asunikud, kellel on 2—3 tiinu põldu, millest saab 20—30 puuda vilja aastasagiks, ja kui on heinamaa, siis ainult soo-heinamaa, ja sellel asunikul tuleb võtta nii leivavilja kui ka heina kahasse teha kalli rendi eest eriotstarbekoha pidajalt, ning kõige kibedamal töö ajal peab ta ülespidamise eest orjama seda eriotstarbekoha pidajat. Senine eriotstarbekohtade pidamise viis on suure nurina

üles tõstnud, ja eriti need kodanikud, kes maad pole saanud, need on oma viimased maasaamise lootused pannud selle peale, et ükskord, kui need eriotstarbekohad tulevad likvideerimisele, — ja seda on nad õigustatud ootama, — siis avaneb neile võimalus maad saada.

Nüüd aga tuleb põllutööminister, tuleb Vabariigi Valitsus ettepanekuga, et praegused eriotstarbekohad tulevad küll likvideerida, et nad on üleaarused, ja ei ole oma otstarvet täitnud, aga nad tulevad nende endistele kasutajatele omanduseks anda. See tähendab, et seda põhimõtet ei taheta enam jätkata, milleks oli alus eriotstarbete loomisel. Aga ometi on see maa riiklik maatagavara, mis peaks harilikus korras väljaandmisele minema vallanõukogude kaudu, ja tuleks jätta kohalike maakorraldamise ja planeerimise komisjonide otsustada, kas need eriotstarbekohad tulevad välja anda 50-tiinuliste, või 150 vakamaa suuruste kohtadena, või on tarvis neist välja planeerida väiksemaid eluasemekohti, mille järele eriti suur tarvidus on, kuna paljud mõisatöölised on ilma maata jäänud. Ja nõnda saaks hulga maatainimesi nende kohtadele paigutada. Sellega ei ole ka eriotstarbekoha pidajalt õigus ära võetud maad saada, kui tal on õigus maasaamiseks, nagu meie maaseadus seda ette näeb, siis võib vallanõukogu ta kandidaadiks üles seada, ja harilikus korras saab ta siis planeeritud maakoha. Aga nüüd tullakse ja antakse terve mõisa kätte inimesele, kellel Eesti riigi vastu mingisuguseid teeneid pole, kuna teistest küljest mitmed vabaduseristi kavalerid, ja inimesed, kelle pojad on sõjas langenud, siamaani ilma maata on. Seda on ka mitmelt poolt näidatud nii maakomisjonis, kui ka Riigikogus selle seaduse I lugemise ajal, et see pole õiglane, kui need härrad saavad terved mõisad kätte, kellel mingisugust kõlblikku õigust pole nende mõisate nõudmiseks.

Sellepärast teen ma ettepaneku, siin I lõige kustutada, ja kui likvideeritakse eriotstarbekohad, siis võivad nad minna harilikus korras väljaandmisele. II lõige võib jääda.

Nüüd aga, nagu kuulsite, tuli härra põllutööminister enne mind uute ettepanekuga. Maakomisjonis seda põhimõtet ei käsitatud ja ei arutatud. See põhimõtte loob jälle meie maareformi teostamises hoopis uue mõiste, mida ennem päevakorral ei ole olnud. Sellega antakse põllutööministeeriumile õigus igasugustel juhtumistel ja igasugustele inimestele maad anda, ilma omavalitsuste esituskogude arvamisetä. (Põllutööminister O. Köster: Vabariigi Valitsuse nõusolekul.) Võib olla, selle ettepaneku tekst ei ole mul praegu käes. Aga Vabariigi

Valitsus ikkagi ei lähe kuhugi mõisa ega ka mujale riigi maatagavara peale krunti välja andma. Vabariigi Valitsus teeb otsuse, aga täideviija ja kätteandja on ikkagi põllutööminister oma aparaadi kaudu.

Ja meil näib üldse tendents olevat, et kõik seadused, mis põllutööministeeriumist tulevad, iga paragrahvi esimeses lauses ütlevad: „põllutööministrile antakse õigus...“ seda teha ja teist teha. Nii et omavalitsuste õigused, rahva õigused ja soovid heidetakse kõrvale. (O. Gustavson, stp: Rahvast ei ole, on koondus ainult! — R. Penno, as: Mõnel puhul Teie omavalitsustele niisugust õigust anda ei taha, näiteks vallasekretäride küsimuses.) Need põhimõtted, mis maaseadusega maksuma pandi, need on ammu kõrvale heidetud. See põhimõtte, et maa peaks selle kätte minema, kes seda ise harib, ja et ta peaks teatavas suurus minema, nii et üks perekond võiks oma perekonnaliikmete tööjõu seal ära kasutada, üldmõistes kahe hobuse normaaltalu, see põhimõtte heideti ammu juba nurka, kui parempool võimule sai. Aga äärmine parempool on nüüd täiendatud koondusega. Ja nüüd minnakse tublisti veel samm edasi ja öeldakse, et omavalitsustel pole rahvaga mingit ühist. Maakonnatöökogu, vallatöökogu, planeerimise komisjon, maakorralduse nõukogu, need ei ole mõõduandvad, vaid igast paragrahvist käib põhimõtte läbi, et põllutööministrile antakse kõik õigused kätte, ja rahva nõudmised, omavalitsuste ettepanekud ja arvamised, need heidame kõrvale.

Teie, härrad koonduse mehed, olete selle põhimõtte toonud III Riigikogusse, Teie, härrad koonduslased, olete selle põhimõtte praegusesse Vabariigi Valitsusse toonud, ja Teie, härrad koonduslased, tõite ka selle põhimõtte, et eriotstarbekohad antakse neile omanduseks, kelle kaitsjad teie siin õieti olete. Mina olen enesele sellest järelduse teinud, et kui põllumeeste kogudest põllutööminister oleks olnud, et tema siis ei oleks julenud tulla selle rahva õiguse rikkumisega, et mõisad antakse neile härradele, kellel mingisuguseid teeneid pole Eesti riigi vastu. Aga saatust on tahtnud, et Teie, härra põllutööminister, olete selle teostaja. Sel ajal, kui määrus maksuma pandi, millega eriotstarbekohti välja anti, oli teine põllutööminister Saatust on aga neile armuline olnud ja neid sellest ülekohtusest täideviimisest vabastanud, ning selle täideviimise koonduse peale pannud.

V. Vessart (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! § 15. märkus c, mis täna vastu võeti,

määrab ära need eriotstarbekohad, mis üksikutele isikutele põliseks majapidamiseks antakse. § 20. märkus 2-ga on tagantjärele sisse võetud, et see kuulub vallanõukogu määramisele, kuidas neid kohti põliseks pidamiseks võidakse anda. Oletame, et 24 aasta jooksul on eriotstarbekoht kellegi kasutada olnud ja ta kõik oma jõu ja väga palju energiat selle koha väärtuse tõstmiseks on kulutanud, nüüd tagantjärele läheb see vallanõukogu määramisele, ja eriotstarbekoha pidaja peab kahtlema, kas vallanõukogu määrab selle koha temale või mitte. See igatahes ei anna kindlustust selle koha paremale järjele viimiseks. Sellepärast teen ma ettepaneku, § 20. märkus 2. järgmiselt vastu võtta:

„Märkus 2.: § 15 l't. c alusel peetavaid maakohti on põllutöoministril õigus määrata § 15. a põhjal tarvitamiseks nende kohtade senistele pidajatele, kui viimased kohti korralikult pidanud vastavalt rendilepingu tingimustele ja kui maakoht ei sisalda kõlbulikkumaad üle 50 ha.“

Siin on kindel alus ära näidatud ja kindlaks määratud, et suuremaid kohti ja mõisaid ei või eriotstarbekohtade senistele pidajatele anda. Sellepärast võiksid nad, väiksemate kohtade pidajad, julgesti maa väärtuse tõstmiseks parandusi teha ja renditingimusi täita.

B. Oja (töer): Härra põllutöoministri poolt on ettepanek tehtud, mis senise maaväljaandmise hoopis teisele alusele seab. Seni andis maad välja omavalitsus, nüüd tahetakse jätta see keskvalitsuse hooleks. Ja et sarnane küsimus maakomisjonis arutusel ei olnud, teen ettepaneku, § 20 maakomisjoni tagasi anda, põllutöoministri ettepaneku läbivaatamiseks.

O. Gustavson (stp): Ma võtsin sõna selleks, et toetada rkl. Oja ettepanekut. Põllutöoministeerium võib ju oma võimupiiridest väga mitmesugusel viisil aru saada. (Põllutöominister O. Köster: See on Vabariigi Valitsuse ettepanek, mitte põllutöoministeeriumi.) Meie kõik teame, kuidas Vabariigi Valitsuse ettepanekud tegelikult sünnivad. (Põllutöominister O. Köster: Teie ei tea seda, Teie pole seal olnud.) Meie teame isegi seda, et praegune põllutöominister tegutseb nõnda, et ta ametkonna kõrgemad ametnikud alles ajalehest loevad, mis härra minister on heaks arvanud teha. (Põllutöominister O. Köster: Minister, kes oma tahtmise läbi viib.) Aga kahjuks ei lähe see tahtmine igakord märki, vaid märgist mööda. Mina arvan, et energiline põllutöoministeerium veel energilisema

ministriga eesotsas peaks olema sedavõrd korrektne Riigikogu vastu, et ta oma ettepanekud komisjonis teeks. Aga nähtavasti on siin lugu nõnda, et arvatakse: meil on ju enamus, meil ei tarvitse sellepärast millegist hoolida ega midagi küsida; torkab meile midagi meelde, olgu see üheteistkümnendal või kaheteistkümnendal tunnil, siis teeme ettepaneku, ükskõik missuguse, küll enamusrühmad selle läbi viivad. (L. Johanson, stp: See on skandaal, kui minister tuleb oma parandustega siia, aga ei esita neid komisjonis.) Praeguse parandus-ettepaneku kohta ei lugenud härra põllutöominister isegi tarvilikuks tähendada, missuguses suunas Vabariigi Valitsus tahab käsitada seda õigust, mis parandusega talle anda tahetakse. Ma saan aru, kui siin oleks tegelemist selle õiguse kohaldamisega mõne konkreetse juhtumise suhtes. Kui aga võtta see märkus sarnasel kujul, nagu selle põllutöominister ette pannud, ilma et selle ettepaneku motiive oleks käsitatud maakomisjonis ja Vabariigi Valitsuse seletuskirjas, siis on päris selge, et seda õigust võib kasutada kõige laiemas ulatuses. Ma arvan, et juba ainuüksi sellepärast, et maakomisjon võiks kaaluda, ja põllutöominister saaks seletada, kui laias piiris seda erakorralist õigust tahetakse kasutada, ei võiks härra põllutöominister sellele vastu vaielda, kui see paragrahv ühes parandus-ettepanekuga antakse maakomisjoni. Teeb aga põllutöominister seda ometi, siis võib arvata, et siin ei ole kõik kõige paremas korras. Ja kui see nõnda on, siis peaks Riigikogu väga ettevaatlik olema tehtud ettepaneku suhtes. Kui teie praegu seda „novelli“ vaatate, siis näete, et hulk paragrahve hakkavad peale sõnadega „põllutöoministeeriumile antakse õigus“. Terve see seadus lihtsustab maa-andmist ses mõttes, et minnakse mööda neist organitest ja omavalitsustest, kes praegu maa-reformi teostavad — need organid ja omavalitsused asetatakse põllutöoministeeriumiga. Põllutöoministeerium leiab nähtavasti, et kõike seda on veel liig pisut. Sellepärast tahab minister „i“-le täpi peale panna ja täiendada seaduseelnõu ühe märkusega, mis annulleeriks maareformi teostamise määrused. Härra minister ütleb, et see on Vabariigi Valitsuse ettepanek. Ma pean tähendama, et see täiesti õige on, mida siin tähendas meie rühma liige Vomm, kes ütles, et Vabariigi Valitsus on siin teatud määral ainult kilbiks, mille taga põllutöoministeerium tahab ajada oma poliitikat. Lubage, härra minister, öelda, — kuigi Teie tähendasite, et mina pole istunud seal, kust Teie nii kõrgilt ja ülalt-alla lihtsureliku peale vaatate —, et Vabariigi Valitsus saab

vaevalt mahti kõiki põllutöoministeeriumi ettepanekuid sisuliselt kaaluda. Vabariigi Valitsus aktsepteerib ettepanekud, jättes vastutuse vastava ministri peale. See on päris selge.

Edasi. Kui meil oleksid teised kogemused selja taga, siis oleks häda väiksem. Aga mis näeme meie igalpool? Kui lähete maale, siis näete, et seal igal pool domineerivad need, kellel on nimeks — koondusmehed. Nad on ikka eesotsas matti võtmas. Kus jagamiseks ei jätku paragrahve, seal jätkub selleks põllutöoministeeriumi telgitaguseid teid. On iseäranis skandaalne kuulda, mis sünnib näiteks Tallinna külje all. Seal on üks mees, üks kõva koondusmees, kellel kaks kohta käes. Kuid selle härra isu on veel suurem. Ta tahab veel juurdelõiget metsast. Kohalikud elanikud protesteerivad — seda ei tohi teha, aga põllutööminister teeb resolutsiooni: Soov tuleb rahuldada. Vastavatele metsaametnikkudele öeldakse aga: Tasa, muidu võite minna seda teed, mida mööda tänapäev lennates lähevad väga mitmed ametnikud. Minge praegu Audru valda ja vaadake, kuidas seal üks koondusmees maad koondab. Nimelt nõnda, et naabertalu küljest võetakse parem maa ära ja liidetakse oma talu külge. See võib koondusele väga armas olla, kuid meie ei tohi unustada, et Eesti riigis peale koondusmeeste ka teisigi kodanikke on. Kui tahetakse koondusmehi teiste kodanikkude kukile üles upitada, siis käiks see Eesti riigi ja rahva üldhuvidele risti vastu. On kindel, kui käesolev seadus ja eriti põllutööministri poolt esitatud parandus läbi läheb, siis aetakse sellega pärani lahti ukсед ja aknad selleks, et koondusmehed võiksid lõigata sealt, kuhu nad külvanud ei ole. Tahab põllutööminister siiski erakordseid volitusi, siis olgu ta mees, kes julgeb maakomisjonis anda seletust, misgused motiivid selleks mõõduandvad.

Põllutööminister O. Köster: Ei ole mul, kui valitsuse esitajal õigust ühe või teise rühma seisukohta kaitsma hakata, vaid pean väljendama seisukohta, mis Vabariigi Valitsusel oli, kui ta minu kohuseks tegi vastava parandusega käesoleva seaduse juures esineda. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Aga muidugi, ka teie ajalehes. Kui üks minister ametkonna käsilane on, siis öeldakse — ta ei tegevat midagi. Kui ta aga seda ei ole, siis leitakse tal jällegi midagi viga olevat. Öelge, ma tahaksin õieti meest näha, kes täiesti teie maitse järele oleks. (J. Piiskar, stp: Ainult koondada.) Kui midagi toimida, siis peab ka valitsuse liikmel kindel siht olema. Härra Piiskar, kui oleksite minister, siis võiksin teist lugu pidada ainult, kui teil teatud

sihtjooned olemas, kui teil aga need puuduvad, siis mitte. (L. Johanson, stp: Kas teil on?) Ma ei tea, kuid mulle on etteheiteid tehtud, et minul olla. (L. Johanson, stp: Kui teie Arras'e lahti lasite, kas oli siis teil kindel käsi.) Arvan küll.

Eelkõnelejatele, kes puudutasid § 20. märkust, pean tähendama niipalju, et märkuse sisus ei peitu sugugi niisugune hädaoht või tont, kui maalida katsutakse. Tuuakse ette seda külge, — põllutöoministeeriumil olla sellel näol võimalus antud igale ühele maad määrata, või koguni — terve võim olla põllutöoministeeriumi kätes. Kuid siinjuures on härrad ära unustanud, et on olemas kitsendav tingimus, mis annab suured õigused vallanõukogu kätte, ja vallanõukogul on õigus rahva võimu maksma panna, tal on õigus lubada või keelata eriotstarbekoha kasutamise õigusi muuta põlise kasutamise õiguseks.

Mis edasi puutub eriotstarbekohtade andmisesse, siis, nagu ma juba I lugemisel tähendasin, on seal ette tulnud puudusi, sest sel ajal, kui maareformi teostamine algas, võis tulla ette väärnähtusi samuti kui mõnel teisel alal, ametkonnas ja ka maajagamise juures. Teie ise olete pahemalt tiivalt selle ära määranud, et põllutöoministeeriumile tuleb õigus anda tööliste kohti määrata. Teie ise pooldasite seda, et põllutööministri kätte tuleb anda see võimalus. Kui teie poleks seda võimalust tema kätte andnud, siis oleks suur osa mõisatöolistest ilma maata jäänud. Kuid ma ütlen, erandjuhtumised peavad võimaldatud olema. Eriotstarbekohad, kui niisugused on revideerimisele võetud ja vaadatakse järele, kas rendilepingud on täidetud, mis on üles seatud. Kui need rendilepingud ei ole täidetud, siis on selge, et neid eriotstarbekohti nende praeguste pidajate kätte ei jäeta, vaid nad likvideeritakse ja lähevad väljaandmisele. Seda teeb põllutöoministeerium. Praegu, talve ajal, ei ole seda aga võimalik teha, kuid kevadest peale viiakse see läbi.

(Vahelhüüe J. Vainu, stp poolt.) Kui teie vaatate rendilepingu tingimusi, siis on seal ette nähtud, et nii- ja niisuur peab maja olema, on ette nähtud, et tal tuleb aed asutada, on ette nähtud, et tal tuleb sugupull pidada, on ette nähtud, kui suure karja ta peab pidama jne. Kui niipalju tingimusi on rendilepingusse üles võetud ja kui inimeselt nõutakse, et ta neid kohusetruult peab täitma, siis peavad talle ka võimaldatud olema tuleviku väljavaated — läbi kitsaste väravate seda kohta omale kindlustada. Muidugi, need inimesed, kes lepingutingimusi ei täida, kes tõsised põllupidajad ei ole, need peavad välja langema.

Aga kes on tõsised põllupidajad, neile peab võimaldatama koha peal edasi olla.

Ma tähendan veel juurde: eriotstarbe-kohti on 131, keskmine suurus 29 tiinu. Mina omalt poolt ei leia hea olevat neid kaitsta, aga ma kordan veel, et kui rendilepingu tingimused on täidetud, ja kui koha kasutajal hea läbisaamine on ümbruskaudsete elanikkudega, teda järsku välja visata... (B. Oja, tõer: Aga kes ta välja ajab, kui ta rendilepingut täidab?) mina pooldada ei saa ja ma võin nende õigusi kaitsta. Mis puutub teise ettepanekusse, et Vabariigi Valitsusele õigus jätta ka väljaspool maaseaduse § 21. ettenähtud korda kohti välja anda, siis selle ettepaneku põhjendused on väga mõõduandvad, ja neid põhjusi ma praegu puudutada ei taha. Kuid ütlen, et need põhjused, mis Vabariigi Valitsusele õiguse andsid ettepaneku tegemiseks, olid küllalt riiklikult põhjendatud. Pean tähendama, et Vabariigi Valitsus on rühmade esitus ja Riigikogu enamuse poolt valitud. Praegusel valitsusel on üle poole Riigikogu seljataga, tähendab, et teda ka üle poole rahvast usaldab, ja ma küsiks, kui teie Vabariigi Valitsust ei usalda, keda teie siis üldse usaldate? Kui ta selle paranduse juures teeb eksisamme, sel juhtumisel on võimalik ju Vabariigi Valitsust igal ajal kukutada.

Mis puutub erilisse etteheitesse, mille sai põllutööministeerium mingisugusele kohale maa juurdeandmisega ühele asunikule, pean tähendama, et seda põhimõtet on pooldatud, et kui koht elujõuline ei ole, siis peab ta selleks saama. Kui koha suurus normaalne, kuid selle suuruse seas on maid, mis harimiseks ei kõlba, siis peab kohale maad juurde andma.

Selle kohta, mis rkl. Gustavson'i poolt ette toodi, pean tähendama, et ma täie teadmisega talitasin, kui ma selle küsimuse otsustasin. Selle asja selgitus on kaua kestnud ja otsus, maad juurde anda, on minu arvates ka õiglane. Selle otsuse juures on protesteeritud Vabariigi Valitsuses kui ka rühmades, aga protesteerijad pole huvitatud sellest maatükist, vaid teatud kihutustöö otstarbel on allkirju korjatud. Ma arvan, kui need põhjused, mis selle vastu räägivad, küllalt mõjuvad ei ole, siis on põllutööminister õieti talitanud.

J. Vain (stp): Härra põllutööminister lõpetas sellega, et olevat tema tegevuse vastu protesteerivad inimesed, kes maatükist huvitatud ei olevad. Ma tähendasin juba pingilt, et see väga huvitav on, et Eestis veel sarnaseid inimesi leidub, kes ise asjast mittehuvitatud olles, nähes, et riigi varandust laiali kantakse, protesteerima hakkavad. Need kümme Soo-

domas on sarnased, kellele tuleb rajada meie rahva tulevik. Mis aga neisse metsatahtjatesse puutub, siis võetakse kust võtta on, ja võiks öelda „Tõmba, Jüri“, on hüüdsõnaks.

Mis puutub aga eriotstarbekohtadesse, siis kordas härra põllutööminister neid mõtteid, mis ta eelmisel koosolekul ette tõi, jättes tumedaks asjaolu, mis pärast sel korral, kui eriotstarbekohad eeskujulikkude majapidamistena tarviliid on, need siiski likvideerida tulevad. Võiks selle asjaolu ära tähendada. Põhjused, mis neid sunnivad sel teel likvideerima, on Riigikogu enamusele praegu arusaamatud. Ma küsiks, missugune õigus on pärast 6—12—või olgugi 24-aastast majandamist, nagu härra põllutööminister tähendas, sarnase koha peal, kus ei ole suudetud majapidamist eeskujuks seada, sellel inimese varandust kätte saada. (V a h e l h ü ü e.) Ma tahaksin nende inimeste hulgas olla, kes ise eriotstarbekohtade maatükist isiklikult huvitatud ei ole.

Meil on kogemused, palju normaaltalud edasi müües maksavad. Kui normaaltalud maksavad 200—300 tuhat, siis peab arvama, et eriotstarbekohad vähemalt oma pool miljonit ära maksavad. Sellega siis üle 50 miljoni marga, asja ees teist taga, visata kätte mõnele riigimaadeülemale, ringkonnavalitsejale või muule isikule, ilma et nad ise selle maa peal tihti elanudki oleksid, ilma et neil maasaamiseks mingisuguseid eesõigusi oleks, see ei ole igatahes sünnis. Ilma eriotstarbekohata jäid need, kes küllalt osavad ei olnud, kes ei oleks pidanud mitte ainult põllutööministeeriumi eesuksi otsima, vaid peajaslikult just tagauksi.

Nii on kahtlane ja väga küsitav põhjendus, mis peab õigustama seisukorra, kus Vabariigi Valitsus ilma omavalitsusteta kohad omanduseks määrab. Räägitakse, et vallavolikogud otstarbekohaseid otsuseid ei tee; kuid vallavolikogud seni ei saanud otsustada, kes on kõige kohasemad kandidaadid nende ja nende talude peale. Talud, mis põllutööministeerium vallandukogude võimupiirist võtnud, vallavolikogus otsustamisele ei saanud tulla. Härra Vessart paneb ette vastu võtta § 15. lit. c kohta käiva märkuse nii, et välja jääks ainult vallavolikogude kohta käiv lause osa, kõik muu on aga samas redaktsioonis, mille esitas maakomisjon, nimelt: „Märkus 2. § 15. lit. c alusel peetavaid maakohti on põllutööministril õigus määrata § 15. lit. a põhjal tarvitamiseks nende kohtade senistele pidajatele, kui viimased kohti korralikult pidanud vastavalt rendilepingu tingimustele ja kui maakoht ei sisalda kõlbulikkude maad üle 50 ha.“ Härra Vessart jätab välja sõnad: „kui vallandü-

kogu neid maasaajateks soovitab.“ Kohti, mis ei sisalda kõlbulikku maad üle 50 ha, on õigus põllutööministril määrata § 15 a põhjal, see on põliseks ja pändavaks pidamiseks. Välja on jäänud vallavolikogu otsus, sest põllutööministeerium, härra Vessarti arvates, on asjale lähemal. Kui teie aga läheksite vaatama vallavolikogude poolt tehtud otsuseid, siis näeksite, et on välja kujunenud kindel kord. Rahvas valib ise oma esituskogu, see on vallavolikogu, ja keda ta sinna saadab, see on rahva enese asi; peab arvama, et ta sinna oma kõigeparemad mehed saadab. Kui siiski 380 valla juures vallavolikogude valimisel peaks juhus tulema, et seal viina mõjul kaaluva küsimuse juures üks või teine hakkaks otsustama, siis on see üksik nähtus. Senine kord võimaldab asjast huvitatud inimestele, kui ka teistele edasi kaevata. Seal on edasikaebamise instants ette nähtud, kus need küsimused uuesti kaalumise alla võivad tulla. Siis on ka veel edasikaebamise kord kohtutesse ette nähtud. Aga niisuguse bürokraatliku otsustamise juures, nagu seda põllutööministeerium omale on lubanud, ei ole omavalitsustel võimalus maid välja anda, — või tahetakse siin koguni kõik õigused ära võtta, siis on see hoopis uus kord. —(K. T a m m, põl: S e e o n u m b e s k o m i s j o n i e t t e p a n e k u s s e e s!) Arvan, et komisjoni poolt esitatud eelnõus midagi umbes ei ole. Võib olla siiski, et rkl. Tamm oma kaaslastega sinna midagi umbset sisse võtta kavatses, kuid see umbes on seal teisiti.

Siit ettepanekust järgneb hoopis uus kord edasikaebamisel. Vabariigi Valitsuse otsuste peale võib kaevata nimelt Riigikohtusse. Tõuseb küsimus, kuidas on meil õieti kujunenud asjaajamise kord ja viis põllutööministeeriumis. Vahele hüüti, et asju umbes aetakse. On viimane aeg seda ministeeriumi revideerima hakata, kus kõik logiseb, et kodanikkudel tuleb Eesti riigi ja ta valitsuse pärast häbi tunda. See on ministeerium, kus loomateravishoiu kohta puutuvaid asju otsustab agronoom. (L. J o h a n s o n, stp: V ö i t i s l i h u n i k!) Või isegi lihunik, see tunneb vähemalt seda asja. (K. T o n k m a n, põl: T e i e s e l t s i m e h e e t t e p a n e k u s o n k a s e e s, e t p ö l l u t ö ö m i n i s t e e r i u m i l e a n t a k s e õ i g u s a . . .) Kuulge, härra Tonkman, see oli seal juba enne seel, kellele anda tohitakse, meie ei muutnud seel midagi. (V a h e l h ü ü e K. T o n k m a n'i, põl p o o l t.) Võib olla, et räägite siin rohkem, ma kuulen siis pikemalt, nii lühidalt ei saa ma teie mõtteavaldustest aru. Ma võiksin teile öelda, kuidas põllutööministeeriumis asju on otsustatud. Maakomisjonis on põllutööminis-

teeriumis väljatöötatud seaduseelnõu, mille põhjal Eesti riigi metsi mõeldakse jagada. See asi iseloomustab selle ministeeriumi tegevust. Asja otsustamisest ei ole osa võtnud metsaasjanduse tundjad, sest need ei oleks seda kunagi lasknud.

Mina olen inimene, kes Asutava Kogu päevist peale maakomisjonis töötab, kuid seda ei ole enne ette tulnud, et oleks asju otsustatud, ilma et asjatundjate arvamis oleks ära kuulatud. Niisugune asjaajamine tuli esimest korda ette. Soovitaks niisugust metsadejagamist eriteadlane, siis tõuseks vastutahtmist igal kahtlus, kas niisugune inimene on üldse kunagi metsaasjandust õppinud, või on omale sõjaajal ise lasknud eksamitunnistuse välja kirjutada. Maakomisjon, et siiski teadlikku ja asjatundlikku seletust saada, oli sunnitud pöörama Riigikogu juhatuse kaudu ei kuskile mujale kui ülikooli asjatundjate poole, sellepärast et maakomisjoni esimehe küsimise peale, mispärast metsade peavalitsus ignoreerib maakomisjoni, teatati metsade peavalitsusest, et nad komisjoni ei ignoreeri, vaid neist olematuil põhjustel puududa nende esitaja maakomisjonis. Tähendab, põllutööministeerium ja põllutööminister, kes metsaasjandust niisama tunda tarvitsevad kui iga harilik inimene, on teinud võimatuks metsade peavalitsuse esitaja tulemise maakomisjoni ja seletuse andmise metsade küsimuses. Kui üks ministeerium juba niikaugele on jõudnud, et asjatundjatele, kes meil olemas, keelatakse ära oma arvamiste avaldamine, siis on kardetav anda selle ministeeriumi kätte otsustamiseks asju, mis seni on otsustanud valla ja maakonna omavalitsused ja asjaosaliste edasikaebel kohtud; see on julge samm üldse ja praeguse ministeeriumi korralduse juures eriti. Tehke seda, aga teie panete end siis ajaloosse!

O. Gustavson (stp): Ma tahtsin teha ainult paar märkust põllutööministri seletuste puhul. Nüüd hakkab selguma, mis otstarbel härra minister oma märkuse seadusse soovitab. Õieti väljendas selle härra Holberg oma vahelhüüdes, tähendades, et maa-andmist ei tohi viinapudeli kätte jätta. Teiste sõnadega — valla ja maakonna omavalitsus — see on viinapudel. Kui küsimus asetatakse nõnda, et niihästi vallavalitsus kui maakonna omavalitsus kuskile ei kõlba, ja et ministeerium võib kõik asjad kõigeparemini otsustada, siis ei saa tõesti tulla teisele järeldusele kui sellele, mille väljendas härra minister: Meil on ju valitsus, seda peab usaldama, mispärast sellele siis mitte volitusi anda. Härra minister, mispärast Teie edasi ei lähe? Teie võiksite

tulla ettepanekuga — sellest ja sellest kuupäevast peale tühistatakse maaseaduse teostamise määrused kogu ulatuses ja antakse need asjad põllutööministeeriumi kätte koduseks otsustamiseks... (Riigivanem J. Teemant: Ega see kahju ka ei teeks.) Kahtlemata kasulik Teie seisukohalt. Aga riigi ja rahva kasu ei oleks see mitte. Vaadake ainult neid mehi, kes istuvad koonduses ja põllumeeste kogudes. (Riigivanem J. Teemant: Missugused mehed need siis on?) Eks vaadake paremale tiivale ja keskele, seal näete palju tuttavaid nägusid. Veel rohkem aga paneb imestama härra põllutööministri seletus, millega ta põhjendas ettepaneku komisjoni mitteandmist: asi on sedavõrd salapärane, et seda ei tohi avalikult seletada. Härra minister lisab ligi: sotsialistid, kui teie kuuleksite, missugused kõrged asjad mängus, teie oleksite ka selle poolt. Olge siis nii lahke ja andke meile natukenegi valgust nende salapärase asjade kohta. Ja kui härra minister ei taha seda teha avalikul Riigikogu koosolekul, kartes koosolekul viibivaid pealtkuulajaid, siis toetagu ta rkl. Oja' ettepanekut, anda küsimus maakomisjoni kaalumiseks. Seal võidakse koosolek kinniseks kuulutada, paar sõdurit ukse taha panna, ja siis võib härra minister kinniste uste taga seletusi anda. Aga nõndakaua kui meil seletust ei ole, nõndakaua kui meil teada ei ole teatavad motiivid, nõndakaua lubagu härra põllutööminister temale otsekohe öelda — meie ei jaks ega taha sarnasest märkusest aru saada, millega tahetakse annulleerida kogu korraldus, mis meil seni on valitsetanud maareformi teostamisel. Kui keskrihmad ja parem tiib tahavad vähegi pidada lugu seadusandliku töö korralikkusest, siis ei tohiks nemadki olla rkl. Oja' ettepaneku vastu.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Soonberg: Teen redaktsioonilise paranduse. § 20. võtta „vallanõukogu“ asemel „vallavolikogu“ vastavalt vallavolikogu valimise seadusele.

Mis puutub Riigikogu liikmete Vommi ja Vessart'i parandus-ettepanekutesse, siis on need mõtted kaalumisel olnud maakomisjonis. Seal leiti, et on olemas eriotstarbekohtade pidajaid, kes ei ole oma kohuseid täitnud ning on maad tahtnud mitte selleks, et põllukultuuri tõsta vaid hoopis teistel sihtidel. Niisuguste isikute kätte võiks maa kergesti põliselt sattuda, kui põllutööministeerium saab õiguse maad määrata. Maakomisjon ei saanud sellega nõus olla ja võttis sellepärast uue märkuse juurde.

Teisest küljest toodi ette maakomisjonis, et eriotstarbekohtade pidajate seas on neid, kes on suutnud hästi funktsioneerivad majapidamised luua, nagu Harjumaal ja Järvamaal, ja arvati et neid häid majapidamisi lõhkuma minna oleks väga halb just põllumajanduslikus mõttes.

Maakomisjonis arvati samuti, et valla omavalitsus on kõigeligemal seisev asjale, ja kui vallanõukogu soovitab kedagi maapidajaks, siis juba sarnast isikut, kes hästi oma kohta peab. Kui eriotstarbekohad anda samal teel välja nagu teisedki kohad, tähendab omavalitsuse asutuste kaudu, siis on ka esimene määraja vallanõukogu. Kuid vallanõukogu ei saa siis maasaajaks määrata neid, kes hästi oma majapidamisi pidanud, sest et maaseaduse § 21. näeb ette järjekorra, kuidas ja keda vallanõukogu võib maakoha saajaks määrata.

Maakomisjonis oldi veel arvamisel, et vallanõukogu ei soovita neid maakoha saajateks, kes halvasti oma majapidamist peavad.

Mis puutub härra Vommi parandus-ettepanekusse, siis peab tähendama, et härra Vommi poolt ettepanud redaktsioon ei ole vastuvõetav. Härra Vommi ettepanekus on öeldud, et põllutööministeeriumil jääb õigus määrata maad § 15. lit. a alusel isikutele, kes maakohad planeeritult enne saanud jne. Selle redaktsiooni järgi võib otsustada, et kui mõni kasutab maad Harjumaal, siis võiks põllutööministeerium määrata maakasutamise koha temale ka Virumaale või Läänemaale. Sellepärast ei ole see redaktsioon vastuvõetav.

Neil põhjustel ei saa ma nende parandus-ettepanekutega kui aruandja ühineda.

Mis puutub valitsuse ettepanekusse, siis ei olnud see ettepanek maakomisjonis kaalumisel, ja sellepärast ei saa mina selle ettepanekuga kui aruandja ühineda. Palun seda ettepanekut eraldi hääletada.

Juhataja M. Martna: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Vainul.

J. Vain (stp): Faktilise märkusena tahtsin tähendada — lugupeetud aruandja tähendas selle peale, nagu kuuluksid eriotstarbe maakohad vallanõukogu väljaandmisele. Tegelikult peab aga vallanõukogu otsustama, kas ta on nõus, et põllutööministeerium määraks tähtajalise koha pidaja põliseks tarvitajaks.

Juhataja M. Martna: Faktiliseks märkuseks on sõna aruandjal.

Aruandja K. Soonberg: Faktilise märkusena pean tähendama, et ma rääkisin sellest, et vähemalt praeguse korra juures ei saa vallanõukogu igakord eriotstarbe maakoha

pidajat maasaajaks määrata, sest et maaseaduse § 21. on ette nähtud, missuguses järjekorras võiks ta maad määrata.

Kui aga vallanõukogu tõesti tahab, et keegi eeskujulikum kohapidaja jääks sellele maakohale, siis oleks praegu arutatava seaduse vastuvõtmisel see võimalik.

Juhataja M. Martna: On tehtud järgmised ettepanekud: 1) Põllutööminister Kõstri poolt: „Teen ettepaneku, täiendada § 20 järgmise märkusega: Märkus 3. Vabariigi Valitsusele jääb õigus erandlikkudel juhtumistel määrata maad omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21. ettenähtud järjekorda“.

2) Rkl. Vommi ettepanek: „Märkus 2. esimene lõige kustutada ja teine lõige redigeerida järgmiselt: Põllutööministeeriumil jääb õigus määrata maad § 15. lit. a alusel isikutele, kes maakohad planeeritult saanud enne 14. veebruarit 1920. a., või kes kasutavad kohti, mille peale omavalitsuse asutused sündsaid isikuid ei leidnud või mille kohta nad kandidaatide ülesseadmisest ära öelnud.“

3) Rkl. Vessart'i ettepanek: „Teen ettepaneku, § 20. märkus 2 järgmisel kujul vastu võtta. Märkus 2. § 15. lit. c alusel peetavaid maakohti on põllutööministril õigus määrata § 15. a. põhjal tarvitamiseks nende kohtade senistele pidajatele, kui viimased kohti korralikult pidanud vastavalt rendilepingu tingimustele ja kui maakohad ei sisalda kõlbulikke maad üle 50 ha.“

4) On rkl. Oja' poolt korra kohta järgmine ettepanek esitatud: „Teen ettepaneku, § 20 tagasi anda maakomisjoni, põllutööministri poolt tehtud paranduse läbivaatamiseks“.

Lõpuks on aruandja poolt tehtud redaktsiooniline parandus, § 20. võtta „vallanõukogu“ asemel „vallavolikogu“.

Hääletamisele tuleb rkl. Oja' ettepanek, § 20 tagasi anda maakomisjoni põllutööministri poolt tehtud paranduse läbivaatamiseks, ja kui see ettepanek vastu võetakse, siis langeb teiste ettepanekute hääletamine ära. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Oja' ettepanek vastu võetud ja § 20 on tagasi antud maakomisjoni.

Et Riigikogu on 2 tundi töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 19.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 19.19 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Juhataja M. Martna: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Aruandja K. Soonberg (loeb):

§ 22. Riigistatud maade saamiseks § 15. lit. a. alusel, mis seni väiketaludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid sellejuures võib riik maid uuesti kruntida (§§ 17. ja 18. alusel). Seda eesõigust ei ole omavalitsustel ja juriidilistel isikutel.

Märkus. Käesolevas paragrahvis tähendatud väiketalude rentnikkude õigused omandavad ka likvideeritud ja likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatööliste kohtade pidajad, kui nemad ise ehk nende perekonnad neid kohti palgamaana või rendi alusel pidanud kuni 11. novembrini 1918. aastal.

A. Kärner (stp): Et eelmine paragrahv maakomisjoni tagasi anti, siis oleks loomulik kui ka järgnevad paragrahvid maakomisjoni läheksid, et neid siis ühiselt arutada, sest seal on palju asju, mis eelmisega ühenduses on. Sellepärast teen ettepaneku, maakomisjoni tagasi anda § 22 ja järgmised.

Juhataja M. Martna: Rkl. Kärnerilt on ettepanek, § 22 ja järgmised anda maakomisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

12. Eesti ja Väliskomisjoni Tshehoslovakkia aruandja A. Rei vahelise tsiviil- ja kaubandus- ja kaubandus- ja kaubandus-õiguse alal vastastikuse kohtuliku kaitse ja abiandmise konventsiooni ja selle lõpuprotokolli kinnitamise seadus — II luge-misel.

Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise tsiviil- ja kaubandusõiguse alal vastastikuse kohtuliku kaitse ja abiandmise konventsiooni ja selle lõpuprotokolli kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Tshehoslovakkia vaheline tsiviil- ja kaubandusõiguse alal vastastikuse kohtuliku kaitse ja abiandmise konventsioon ja selle lisaprotokoll, missugused alla kirjutatud Tallinnas, 17. juulil 1926. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni ja lisaprotokolli eesti- ja tshehikeelne tekstid avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

13. Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni ja selle lisaprotokollide kinnitamise seadus — II lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja **A. Reik** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ja 2.

Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni

ja selle lisaprotokollide kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Tshehoslovakkia vaheline väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsioon ja selle lisaprotokoll, missugused alla kirjutatud Tallinnas, 17. juulil 1926. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni ja lisaprotokollide eestija tshehikeelne tekstid avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

14. Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Lehtman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu

nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—11.

Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva seadus.

§ 1. Kunstvõiks ehk margariiniks nimetakse võisarnast segu, mille rasvaained ei ole kõik piimast saadud. Kunsttoidurasvaks nimetakse searasvasarnast rasva, mis taimerasvast või mitmest rasvaainest valmistatud. Kunstjuustuks nimetakse juustu, mille rasvaained ei ole kõik piimast saadud.

§ 2. Keelatud on valmistada, sisse vedada, müügil hoida või müüa kunstvõid, milles rohkem kui 16% vett ja vähem kui 82% rasvaaineid.

§ 3. Keelatud on segada kunstvõid või kunsttoidurasva lehmavõiga sihiga seda segu lehmavõi nime all müüa.

Keelatud on või nimetust — ka liitsõnadega — tarvitada muude ainete müügil, kui lehmavõi ja käesolevas seaduses ettenähtud kunstvõi juures.

§ 4. Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva valmistamiseks tohib tarvitada ainult toiduks kõlbulikke ja tervisele mittekahjulikke aineid. Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva soolamine, värvimine kahjuta taimevärvidega, niisama ka konserveerimine bensoehappe või selle sooladega on lubatud, muude

keemiliste ainetega — keelatud. Bensoehapet kui niisugust puhtal kujul või tema sooladena ei või saadustes olla rohkem kui 0,2%.

§ 5. Valmistatav, sisseveetav ja müügilolev kunstvõi ja kunstjuust peavad sisaldama nende kergeks äratundmiseks ainet, mis kindlaks määratakse § 13. järgi väljaantavates määrustes. Erilistel põhjustel võib kaubandus-tööstusministeerium kokkuleppel tervishoiu peavalitsusega lubada selle aine sisaldamist mitte nõuda.

§ 6. Müügiloleva kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva pakis peab kandma selgete tähtedega temas sisalduva kauba vastavat nimetust „kunstvõi“ (ehk „margariin“), „kunstjuust“ või „kunsttoidurasv“, niisama ka valmistaja firma nime ja aadressi, — kui kaup sisse veetud, — siis ka importööri nime ja aadressi. Lahtiste tükkidena müügiloleval kaubal peavad olema need andmed peale pressitud.

§ 7. Ruumides, kus lehmavõid või juustu ärilisel otstarbel valmistatakse, ei ole lubatud kunstvõid, kunsttoidurasva või kunstjuustu valmistada, hoida või pakkida.

§ 8. Kes soovib kunstvõid, kunstjuustu või kunsttoidurasva äriliseks otstarbeks valmistada, peab teadaande kaubandus-tööstusministeeriumile esitama, kus üles antud oleksid: 1) kunstvõi, kunstjuustu või kunsttoidurasva tööstusruumide asukoht; 2) pakkimise viis ning märgid, mis nende ainete pakkimise nõudel ja välisel pakistel tarvitusele võetakse; 3) andmed tööstusettevõttes valmistada kavandatava kunstvõi, kunstjuustu või kunsttoidurasva koosseisu kohta.

Senised valmistajad peavad samasuguse teadaande andma kahe kuu jooksul käesoleva seaduse maksmahakkamisest arvates.

Pakkimisnõude, pakiste, kaubamärgi, tööstuse ruumide või kunstvõi, kunstjuustu või kunsttoidurasva koosseisu muudatustest tuleb teatada kaubandus-tööstusministeeriumile kolme päeva jooksul.

Tööstusluba antakse kaubandus-tööstusministeeriumi poolt kokkuleppel töö-hoolekandeministeeriumiga pärast tööstusettevõtte tehnilist ja tervishoidlikku ülevaatust ja tehnilistele ning tervishoidlikkudele nõuetele vastavaks tunnustamist.

§ 9. Kontrolli teostajatel ametnikkudel on õigus kunstvõi, kunstjuustu või kunsttoidurasva tehastes töötamise ajal ja nende ainete müügikohtades äri lahtioleku ajal revisjoni toime panna, niisama ka proove võtta. Proovi võtmise üle tuleb vastav kviitung anda. Kaubamaniku nõudmisel tuleb üks osa proovist ametlikult kinnipitseeritult koha peale jätta ja proovi eest tema turuhinnale vastav tasu maksta.

§ 10. Kunstvõi, kunstjuustu või kunsttoidurasva teatud sordi sisseveo loa saamiseks tuleb esitada kaubandus-tööstusministeeriumile: 1) uurimiseks kolm proovi, igauks vähemalt 400 grammi raske, sellest kunstvõi, kunstjuustu või kunsttoidurasva sordist, mille sisseveoks tahetakse luba saada; 2) andmed nende proovide koosseisu kohta; 3) originaal nõu või pakis, milles kaup Eestis müügiläheb; 4) valmistusmaa vastava ametkonna tunnistus, et saadus alalisel tervishoiu järevalvel valmistatakse ja 5) valmistaja firma ja selle asukoha nimi.

Proovide uurimine sünnib kaubakäsitaja kulul.

M ä r k u s 1. Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva proove võib välismaadelt sisse vedada ilma erilise loata.

M ä r k u s 2. Tunnistused, mis käesoleva paragrahvi punkt 4. nimetatud, peavad olema tõestatud Eesti esituse poolt.

§ 11. Teadaanne sisemaal valmistusele, niisama välismailt sisseveoks lubatud kunstvõi, kunsttoidurasva ja kunstjuustu sortide kohta avaldatakse „Riigi Teatajas“.

A r u a n d j a J. L e h t m a n (loeb):

§ 12. Kunstvõil, kunstjuustul ja kunsttoidurasval, mille sisseveoks on selle seaduse § 11. põhjal teadaanne avaldatud, peab olema igakordsetel saadetustel valmistusmaa vastava ametkonna tunnistus kaasas, et saadus alalisel tervishoiu järevalvel valmistatud.

A. R e i (stp): Mulle näib, et paragrahvisel kujul ilmaaegu raskusi ja takistusi teeb sisseveole, mida kuidagi õigustada ei saa. Kui teatud sordi kohta, mis väljamaalt sisse veetakse, on juba nõutatud § 10. korras luba ja on olemas vastav tunnistus, et saadust alalisel tervishoiu järevalvel valmistatakse, ja kui selle sordi kohta ka „Riigi Teatajas“ on kuulutus avaldatud, siis oleks liigne, et iga saadetuse juures eriti oleks juurde lisatud tunnistus, et kaup on valmistatud alalisel tervishoiu järevalvel, misjuures see tunnistus nähtavasti peab olema viseeritud Eesti esituses. Lõppudelõpuks ei tee niisuguste tunnistuste nõudmine importöörile ülevõitmata raskusi, sest väljamaa vabrik võib iga saadetise kohta nõutavad dokumendid muretseda, aga see on päris ilmaaegne asja keeruliseks tegemine, sellepärast arvan, et võiks § 12. vastu võtta järgmisel kujul: „Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva igakordsete saadetiste väljalaskmisel tolliasutustest peab kaubakäsitaja tollivalitsuse nõudmisel esitama tõenduse, et saadetus kuulub niisuguse sordi hulka, mis käesoleva seaduse §§ 10. ja 11. põhjal sisseveoks lubatud“. Seega

on vaja ainult tõendada, et kaup kuulub just niisuguse sordi hulka, mille kohta luba antud, ja mille kohta kõik seaduses nõutavad tingimused täidetud. Kui tolliasutus nõuab, et seda tõestataks, siis peab importöör vastavad tõendused esitama.

J. Z i m m e r m a n (as): Minule paisab, et see nõue liigne ei ole, et väljamaalt sisseveetava kauba kohta tunnistust igakord nõutakse, et ta peab olema tervishoiu järevalve all valmistatud. Sest kui nõutakse tunnistust ainult teatava sordi kohta, ütleme näiteks taimevõi, siis väljamaa tolliasutused annavad teate, et seda ja seda sorti kaupa valmistatakse arstliku järevalve all. Nimeliselt võib aine samaks sordiks jääda, kuid vabrik võib valmistada seda ka teist viisi. Mitmel pool väljamaal on sarnane olukord, et valmistatakse kahesugust kaupa: ühte, mis omamaa tarvitamiseks läheb, ja selle kohta on ühed nõudmised, ja teine, mis väljamaale läheb. Võib olla ka, et on üks ja sama kaup, aga üks osa, mis väljamaale läheb, selle juures ei ole kontrolli, ja mis sisemaal läheb, selle juures kontroll on. Ja kui antakse tunnistused välja mitme aasta peale ette, siis ei või öelda, et see partii, mis saadetud, et see kontrolli all oleks olnud. Meie veame välja sealihä Rootsimaale. Rootsimaa nõuab ikka, et igal partiil peab tunnistus kaasas olema, et see liha loomaarsti kontrolli all olnud. Samuti käib taimevõi arstliku kontrolli alla. Ka siin peab tunnistus kaasas olema, et just see on arstliku kontrolli all valmistatud ja tervishoidlikke nõudeid täidab. Vastasel korral ei ole, kes vastutab, et kaup kontrolli all oleks olnud, ja meie võime seega alaväärtuslikku kaupa sisse vedada lasta.

A. R e i (stp): Esiteks jääb ikkagi nende sisseveetavate kaupade kohta proovimine alale. (J. Zimmerman, as: Pärast kauba valmistamist võetud proovide järgi ei saaselgeks teha ainete väärtust, millest ta tehtud.) Iseasi on sigade väljavedu, kes mitmekümnetuhanda väiketalupidaja juures kasvutatud, teine asi on kunstvõi, kunstjuust ja kunsttoidurasv, mida suurtes vabrikutes valmistatakse. Ja see on isäranis raskuseks neile, kes seda kaupa valmistavad. Need on suured vabrikud ja ettevõtted, kes juba eneste huvides, nimelt oma hea nime alalhoidmiseks sunnitud on tervishoiu nõudeid kauba valmistamise juures tähele panema. Kunstvõi ja toidurasv tulevad meile, kui ma ei eksi, üksnes Hollandist ja Taanist ja nimelt väga suurtest tööstusettevõtetest. Selle vastu peab ütlema, et Eestis valmistatav kunstvõi on väärtuse

poolest halvem ja vähemtoitev, kui väljamaalt sisseveetav kunstvõi. Sellepärast ma arvan, et ei maksa ilmaaegseid raskusi valmistada kunstvõi sisseveole niisuguste vormaliteetide nõudmisega, mis põhjendatud ei ole. Kui iga väikese partii jaoks nõutakse tunnistust, mis peab olema viseeritud Eesti esituses, ja kui Eesti esitust kauba päritolu maal olemaski ei ole, ja kui sellepärast tuleks iga tunnistus viseerimiseks saata võib olla koguni teise riiki, näiteks Hollandist Londoni, siis peab tunnistama, et niisuguste võtetega ainult shikaneeritakse ja tehakse kunstlikke takistusi kunstvõi sisseveole. Kahjuks ei ole praeguste viletsate palgaolude juures suurel hulgal kodanikkudel igakord võimalik isegi head, korralikku kunstvõid tarvitada, loomulikust lehmavõist juba koguni rääkimata. Kui tahetakse salakavalate abinõudega takistada korraliku kunstvõi sissevedu, selleks, et sundida ostma ja tarvitama meie väikestes ettevõtetes puudulikult valmistatud kunstvõid, siis ei saa meie sellega nõus olla.

Mina arvan, et § 12 vastuvõetav ei ole, ja soovitan selle niisugusel kujul vastu võtta, nagu ma siin ette panin.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Lehtman: Rkl. Rei eksib, kui ta arvab, et § 12. järgi nõutakse tunnistuste viseerimist. Seda nõuet ei ole siin. See oli enne valitsuse projektis, kuna komisjon selle maha kustutas. Seadus nõuab, et tunnistused, mis § 10. järgi antakse, oleksid viseeritud.

Mis puutub sellesse, et § 12. järgi nõutud tunnistuste muretsemine importööridele raskusi võiks teha, siis olen mina suuremate importööridega selle üle kõnelenud, ja nad arvavad, et see raskusi ei tee, ja nad võivad igakord niisugused tunnistused endale muretseda.

Hollandis nõutakse, et need saadused, mis seal müügile lähevad, peavad olema valmistatud tervishoiu nõuete järgi. Need saadused, mis väljamaale lähevad, olgu sisseveo maa nõuete järgi valmistatud.

Kui meie nüüd oma määrustes ei nõua, et meie sisseveetav kaup peab olema alalise tervishoiu nõuete järgi valmistatud, siis nad seda ei tee. Nad võivad ainult ühe tunnistuse muretseda ja pärast seda nõuet mitte täita. Usun, et see nõue on tarvilik ja see erilisi raskusi ei sünnita. § 12 võiks sellel kujul seadusse jääda, nagu komisjon on selle vastu võtnud.

Juhataja M. Martna: Rkl. Rei poolt on ettepanek tehtud, § 12 vastu võtta

järgmisel kujul: „§ 12. Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva igakordsete saadetiste väljalaskmisel tolliasutustest peab kaubakäsitaja tollivalitsuse nõudmisel esitama tõenduse, et saadeti kuulub niisuguse sordi hulka, mis käesoleva seaduse §§ 10 ja 11 põhjal sisseveoks lubatud.“

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on see ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 12 hääletamisele nõnda, nagu aruandja selle on ette kandnud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 12 vastu võetud.

Aruandja J. Lehtman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu §§ 13—15.

§ 13. Kaubandus-tööstusministril on õigus, kokkuleppel töö-hoolekandeministriga, määrusi anda kunstvõi, kunstjuustu või kunsttoidurasva valmistamise, koosseisu osade, pakkimise, hoidmise, müügi ja nendega ühenduses oleva järevalve kohta.

§ 14. Käesoleva seaduse maksmahakkamisega kaotab maksvuse Sead. Kogu XIII kõite arstiseaduse 1905. a. väljaande 1913. a. järje § 660 lisa II osa (О производстве и продаже маргарина и искусственного масла).

§ 15. Käesolev seadus hakkab maksma kaks kuud pärast tema avaldamist „Riigi Teatajas.“

15. Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — II lügemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Laur** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus.

§ 1. Harju maakonna Viimsi valla Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme II klassi tee õiendamiseks sundvõõrandatakse tarvisminev maa Harju maakonnavalitsuse korraldusse Viimsi vallas asuvatelt Viimsi mõisast lahutatud järgmistelt maaüksustelt:

1) Uuetoa (kinnistu nr. 3269) talu küljest 3092,4 ruutmeetrit,

2) Pärtli (kinnistu nr. 3256) talu küljest 2253,36 ruutmeetrit,

3) Kiltsi (kinnistu nr. 3299) talu küljest 2237,04 ruutmeetrit,

4) Vanatoa (kinnistu nr. 3367) talu küljest 1161 ruutmeetrit.

§ 2. Sundvõõrandatud maade eest Harju maakonna valitsus maksab senistele omanikkudele tasu vastavate seaduste järgi.

§ 3. Sundvõõrandamise teostab siseministerium.

16. Suguhaiguste vastu võitlemise seadus — Sotsiaalkomisjoni aruandja **J. Voiman:** Rahva tervishoiu seisukohalt välja minnes tuleks kõige kibedamat võitlust

pidada suguhaiguste vastu, kuid praegumaksud seadused ei käsita seda küsimust kuigi palju. Mõned üksikud paragrahvid Vene seaduste kogudes käsitavad neid momente ja nimelt, kui keegi on teadlikult suguhaigust edasi andnud, siis karistatakse teda vastavate nuhtlusseaduse paragrahvide järgi. Lääne-Euroopas on sel alal mitmed seadused maksmata pandud. Meie valitsus on piirdunud ainult prostitutsiooni vastu võitlemise määruste väljandamisega. Ainult käesolev seadus tahab anda esimese tõuke suguhaiguste vastu võitlemiseks. Käesolevalt seaduselt ei ole palju lootat, kuid siiski on ta tarvilik, sest esiteks käsitab ta seda põhimõtet, et suguhaiguste ravitsemine on sunduslik ja teiseks — kui ravitsemine sunduslik on, kuid igalühel võimalust ei ole ennast ainelistel põhjustel ravitseda, siis on arusaadav, et suguhaiguste arstimine peab olema maksuta. Kolmas põhimõte oleks, et arstimise juures garanteeritakse saladus. Kui vaadata suguhaiguste levinemist, siis näeme, et 1921. aastal ette tuli siifilisejuhtumisi 1071, pehme shankeri — 199, tripperi — 2.392; 1922. aastal — siifilisejuhtumisi — 1.381, pehme shankeri — 112 ja tripperi — 1.322; 1923. aastal — siifilisejuhtumisi — 1.089, pehme shankeri — 56, tripperi — 3.004; 1925. aastal — siifilisejuhtumisi — 800 pehme shankeri — 54, tripperi — 2.630. Olgugi, et üldiselt näitavad arvud suguhaiguste langemist, kuid siiski peab ütlema, et need andmed ei ole täielikud. Kui vaadata riigi statistika keskbüroo andmeid, siis lähevad need tuntavalt lahku tervishoiu peavalitsuse andmetest. Miks nad lahku lähevad, seda ei suutnud komisjonis ka tervishoiu peavalitsuse esitajad seletada. Nähtavasti tulevad lahkuminekud sellest, et statistika keskbüroo oma andmed arstide aasta-aruannetest saab. Kuna tihti üks haige mitme arsti juures käib, siis võib oletada, et õigemad andmed on tervishoiu peavalitsusel. Kui vaadata välisriikides suguhaiguste juhtumisi, siis näeme et

	1920.	1921.	1922.	1923.	aastatel
Oslos	2,8	2,4	—	—	
Kopenhaagenis	5,2	4,4	2,7	—	

	1920.	1921.	1922.	1923.	aastatel
Stokholmis	2,5	1,75	1,24	—	
Tallinnas	—	2,6	2,6	1,4	

Sotsiaalkomisjon, läbi arutades selle seaduseelnõu, tegi ainult mõningad muudatused ja nimelt järgmised.

Kõigepealt leidis sotsiaalkomisjon, et käesolev seadus tahab arstimise kuludest 50% omavalitsuste peale panna. Komisjon arvas, et ei ole otstarbekohane panna omavalitsuste peale uusi kulusid, ilma näitamata uusi sissetulekuallikaid, ja sellepärast võeti § 4. vastu ettepanek, et kulud kannab tervena riik.

Teiseks leidis sotsiaalkomisjon tarviliku olevat käesoleva seaduse mittetäitmise kohta karistusemäärad kindlaks määrata, milleks on see uus § 16 juurde võetud. Teen ettepaneku, seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! See on esimene seaduseelnõu, mida on esitanud praegune töö-hoolekandeminister. Ei ole ka enne rahva tervishoiu peale palju tähelepanu pööratud. See ala on täiesti sööti jäetud, kuigi ametlikud andmed näitavad, et Eesti rahva tervisega pole enam kõik korras, rahva juurdekasv mitte ainult ei vähene, vaid viimased kuud näitavad, et surevus ületab sündivuse. Käesolev seadus puudutab ainult ühte kitsast ala ja sedagi ainult osaliselt: nimelt siifilise sundarstimist neile, kes arstimise pooleli jätnud, ja kelle haigus on nakkavuse järgus. Näib, nagu oleks meie töö-hoolekandeministri kohta maksev see sõna, „et Shipka peal on kõik vaikne“, kui seda vaikust ei segaks ainult töö-hoolekandeministri tegevus, selle värske jõu tegevus teisel alal. Tema murrab praegu töö-hoolekandeministeriumi selgroogu, nagu omal ajal mõisnikkude selgroogu pahempoolsete erakondade poolt murti. See murdmine laseb oletada, et meil see valitsusevõimu etteotsa pääsenud ringkond edaspidi tahab sotsiaalküsimustele veel vähem tähelepanu pöörata kui seni.

Aga vaatame, missuguseid tagajärgi senine olukord annab. Omal ajal mina esitasin Riigikogule küsimise, mis on ette võetud sarlakihaiiguste vastu võitlemiseks. Tuli töö-hoolekandeminister ja esitas käputäie andmeid välismaade kohta ja ütles, et sarlaki haigus ei näita tõusu, kõik on loomulik. Vahepeal on möödunud mõningad kuud. Juba teist kuud elame üle, aga mis on sarlakihaigus vahepeal teinud? Seda võivad need märkida, kes tähele on pannud. Ja mis teeb sarlakihaigus praegu Tartus, kus 4 last nädalas sureb? Ja sarlakihaigus näitab tõusu ministri seletustest hoolimata. Ja pole märgata, et

meie töö-hoolekandeministeerium ja tervishoiu peavalitsus seda küsimust küllalt tõsiselt võtaksid, vaid rahvast katsutakse ainult vaigistada informatsiooni kaudu, mida ajalehtedele antakse. Sarnane talitusviis, jaanalinnu moodi pea ärareitumises liiva, ei anna tagajärgi.

Edasi — sarlakitele on teine lastehaigus juurde seltsinud — difteriit, ja ka siin pole näha tarvilikke korraldusi. Siis leetrid, influentsa, ja siis veel linnas lahtipuhkenud kõhutüüfus, tüsikusest ja teistest haigustest rääkimata. Kes on võinud vaadelda neid andmeid, mis haiguste jaotuste kohta on, need näevad, et kasvanud on kõhu- ja sooltehaigused, mis kõneleb meie rahva alatoitlusest. Ei pöörata tähelepanu sellele, kuidas neid põhjusi, mis annavad soodsa pinna haigustele, kõrvaldada, ei pöörata tähelepanu sotsiaaloludele ega tööpuudusele, alatoitlusele, korterikitsikusele. Isegi kõlblikku seisukohta ei panda tähele, ka mitte kõlbluse nõudmisi. Meil on kõikisugu järevalve asutused, meil on kombulspolitsei, meil on alaealiste laste kaitse, aga Tallinna kõrtsides lastakse esineda alaealistel 7—8-aastastel lastel artistidena. Ühiskonnalt, riigilt ja rahvalt, kes oma lastetagaravara nii ümber käib, kes ei võitle nende tervise eest ja kes ei võitle selle vastu, et lapsed kõlblikult madalas eas ei hävineks, nagu see meil sünnib üksikute lõbustamise otstarbel, sellelt rahvalt ei või oodata tulevikku.

Selle haigusala kohta, mida käsitab käesolev seadus, on aruandja mõned arvud ette kandnud. Peab ütleva, ka need arvud on kohutavad ja neidki ei saa naeratades vastu võtta, kuigi need küsimused sarnased on, millest harilikult ei kõnelda. Need arvud näitavad meie tsivilisatsiooni, õieti meie kõlbluse varjatud palet. Kui meie võtame need arvud kokku 5 aasta kohta, siis saame: siifilishaigeid — 5400, shankeri — 572 ja tripperi — 14.266, kokku umbes 20.238 juhtumist. Need on viie aasta jooksul uuesti registreeritud juhtumised. Meie rahva arv ei ole mitte kümme või kakskümmend miljonit, meie rahva arv on 1.100.000. Kui teie nüüd tahaksite teada seda aastate arvu, mille jooksul haigusjuhtumiste arv võiks tõusta meie rahva arvuni, siis ei oleks selleks rohkem tarvis kui üks inimesepõlv, see on 50 aastat. Siis saate kätte, et on registreeritud juba 1.100.000 uut haiguse juhtumist. Ma arvan, see peaks juba midagi kõnelema. Tõsi, see haigus nõuab riigilt suuri kulusid, sest praegugi on kõige teravam haiguse arstimine sunduslik ja sünnib riigi kulul ning selleks otstarbeks on antud välja 1920. kuni 1926. aastani 35 miljonit. Tänavu aasta tuleb krediidi puudus

ja selleks otstarbeks tuleb lisaeelarves krediiti juurde nõuda. See 35 miljonit on välja antud ainult nende haigete peale, keda riik võtab oma hoole alla. Siin on tegemist ainult ühe haigusega, teised lähevad erakuludele ja ka kõige raskemat haigust arstitakse erateel. Need on arvud, mis peaksid kõige tõsisemalt liikuma panema need inimesed, kes on kohustatud rahva tervishoiu üle valvama.

Ei ole ka ülearune siin ette tuua teisi andmeid. Kõiki andmeid ette kanda on võimatu. Ma toaksin ainult mõned andmed Tallinna kohta. Vaatame siis, kes need haiged Tallinnas on olnud. Üldse on Tallinnas olnud kuni 1925. aastani 2.567 suguhaiget. Nendest on olnud vallalisi 1.954, abielus — 534. Kujutage nüüd ette, mida see pilt perekondadest võib pakkuda, siis teie näete, et sööja on juba perekondadesse hiilinud; haiged olid veel lahutatuid 16, leski — 55 ja määramata — 8. Nüüd vaatame siis suguhaiguse allikaid Tallinnas, sest Tallinn annab kõige suuremad arvud. Siin on kolme haiguse kohta kokku olnud haiguseallikateks avalikke naisterahvaid 824, käsitöölisi — 45, põllutöölisi, põllumehi ja talutüdrukuid — 66, majateenijaid — 59, töölisi — 46, oma mees ja oma naine — 119 — küllalt suur arv —, pruut ja peigmees — 9, kaupmehi ja äriteenijaid — 24, riigi- ja omavalitsuse ning erakontorite teenijaid — 64, õppureid ja üliõpilasi — 29, sõdureid — 12, see arv sõdurite kohta pole suur, see näitab, et tervislik seisukord selles suhtes meie sõduritel kõige halvem ei ole. See tuleb vist arsti kontrollist, mille alla sõdurid käivad, samuti ka ärarahoidmisabinõudest. Siis oleks merimehi — 4, mitesugulisel teel — 20. See viimane arv näitab, missugune hädaoht meid varitseb söögimajades. Peale selle muud allikad — 242, teadmata allikad — 242 ja märkimata — 762.

Edasi vaatame esimest allikat, missugust pilti see meile pakub nimelt Tallinnas. Alalisi valvealuseid naisterahvaid Tallinnas on kokku 582, neist käivad ajutiselt valve alla 95 ja alaliselt 487. Tallinna elanikkude arvu kohta on see võrdlemisi suur. Ei või öelda, et teised linnad, nagu Tartu ja Narva selles suhtes paremas seisukorras oleksid, nagu andmed näitavad, isegi mõned väiksed suvituskohad, nagu Elva, on sattunud sarnasesse seisukorda. Kui vaatame, missugune nende inimeste endine elukutse on olnud, siis on majateenijaid — 94, vabrikutöölisi — 74, käsitöölisi — 123, äriteenijaid — 13, muid — 49 ja ametnikke — 134. Siit võib nüüd järeldusi teha ja nimelt, et just väga paljud on sunnitud meeleäraheitel, muidugi kasvatus, ümbruskond on sealjuures nende iseloomu nõrgaks teinud, sarnasesse

seisukorda sattuma. Kui meie nende vanust vaatame, siis pakub ka see meile võrdlemisi halva pildi. Neist alla 20-ne aasta ja 20-ne aastaseid — 72, 21.—25. a. — 168, 26.—30. a. — 157. Need on noored inimesed, ja kui arvame, et inimesel ka väärtus on, siis kahtlemata neil inimestel tulevikku võrdlemisi vähe on. Nagu arvustik näitab, annab seegi pildi, kuidas meie rahva tervisega lugu on.

Edasi on huvitav märkida, et neist inimestest on maalt tulnud — 232. Nad on tulnud tööd otsima ja on sattunud nähtavasti kitsikusse. Neid arvusid vaadeldes peab küll nõudma meie töö-hoolekandeministeeriumilt ja tervishoiu peavalitsuselt, et nad ei arvaks oma ülesandeid piiratuks selle seaduseelnõuga, mille otstarbekohasuse juures võib ka kahelda. Kui tähele paneme neid meetode, mis teistes riikides on selle küsimuse lahendamisel käsitatud, peaks see küsimus suuremas ulatuses arutusele võetama ja tuleks meie rahva tervishoiuolude parandamise peale rohkem rõhku panna, mitte ainult nende haiguste suhtes, vaid ka teiste haiguste vastu võitlemiseks. Peab põhjusi kõrvaldama hakkama, siis lähöks riigil vähem kulu arstimise, haigemajade, kõigi vastavate asutuste ja inimeste matmise peale. Neid kulusid, mida võiks nimetada ebaviljakateks, läheks siis palju vähem.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal. Aruandja lõpusõna ei tarvita. Aruandja poolt on esitatud ettepanek — käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja J. Voiman: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu juures I ja II lugemise vahel kodukorras ettenähtud 3-päevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja M. Martna: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

17. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 33. muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg:** Riigikogu muutis läinud aastal aktsiisiseaduse §§ 1110 ja 1111 ja suurendas määratava rahatrahvi kuni 50.000 margani. Käesolev seaduseelnõu on mõeldud seks juhtumiseks, kui kaubeldakse salaja viinaga või alkoholiga, ja et see salakauplemine väga laiali oli lagnenud, suurendati trahvi. Kuid praegune kriminaal kohtupidamise seadus näeb ette, et rahukohtunikule alluvad kuriteod, kus raha-

trahv pluss konfiskeeritud kraami väärtus, ei tõuse üle 30.000 marga. Et trahv 50.000.—peale tõsteti, sinna juurde veel konfiskeeritud kauba väärtus, siis selgus, et rahukohtunikud ei saanud enam niisuguseid asju arutada, sest need ei kuulunud enam nende võimupiirkonda. Kuna aga selle alla kuulub ka salakaubavedamine, kus rahatrahvi suurus ei ulata üle 500.000 marga, siis oli selge, et kriminaal kohtupidamise korras pidi selles mõttes parandus tehtama. Selles mõttes ongi kohtupidamise seaduse § 33 muudetud.

Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja M. Martna: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja J. Holberg: Käesolev seaduseelnõu on osalt kiire iseloomuga, sest praegu seisavad kõik niisugused aktsiisiasjad, neid ei ole võimalik arutada olnud. Sellepärast teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu II lugemisele võtta kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja M. Martna: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

18. Maavolikogude valimise seadus — I lugemisel.

Omavalitsuse komisjoni aruandja **H. Kiiver:** Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule vastuvõtmiseks maakonnakoogude valimise seaduse muutmise seaduse. See ettepanek oli tingitud sellest, et kooskõlastada maakonnakoogude valimise seadust Riigikogu valimise seadusega. Omavalitsuse komisjon, läbi arutades Vabariigi Valitsuse ettepaneku, asus seisukohale, et oleks tarvis terves ulatuses kooskõlastada maakonnakoogude valimise seadus Riigikogu valimise seadusega ja võtta arvesse neid parandusi, mis Riigikogu tegi linnavolikogude kui ka vallavolikogude valimise seaduses. Omavalitsuse komisjon asus sealjuures seisukohale, et ei ole tarvis seadust parandada, vaid see tuleks välja anda tervikuna, kuna see seadus oli juba ennemalt mitmes „Riigi Teatajas“, nõnda et ta käsitlemine oleks raske olnud.

Tähtsamad parandused, mis omavalitsuse komisjon tegi, on järgmised. Kõigepealt võttis komisjon seaduseelnõu pealkirjaks „Maavolikogude valimise seadus“, arvesse võttes Riigikogu otsust, millega „vallakoogud“ muudeti „vallavolikogudeks“. Kui meie võtame põhiseaduse § 2., siis näeme, et seal ei

räägita mitte „Harju maakonnast“, „Lääne maakonnast“, vaid „Harjumaast“, „Läänemaast“ jne., ja selles mõttes võeti käesolevas seaduseelnõus sõnade asemel „maakond“, „maakonnaavalitsus“, sõnad „maa“ ja „maavalitsus“. Siis edasi, samuti kui vallavolikogude valimise seaduse juures, viidi § 3. see põhimõtte läbi, et hääleõigus ei ole ainult neil kodanikkudel, kes selles vallas elavad, vaid ka neil, kellel selles vallas kodune sissesead, või kui nad seal teenistuses, või kui neil on mingi muu vallaga ühenduses seisev amet. Kuid omavalitsuse komisjon asus niihästi valla-, alevi-, linna- kui ka maavolikogude valimisseaduse arutamise juures seisukohale, et iga kodanik võib ainult ühes omavalitsuse algüksuses valijate nimekirjas olla, kusjuures valija ise otsustab, kus tema hääletada tahab. Sellepärast anti käesoleva seaduseelnõu lõpul siseministrile õigus, sellel alal ettetulevaid arusaamatusi lahendada.

Juhtumisel, kui maa- ja vallavolikogude valimised ühe päeva peale langevad, võib siseminister oma määrustega lähemalt valimiste tehnilist läbiviimist korraldada, see on, kas valimisedeliste jaoks on kaks kasti või üks kast ja kas ümbrikud peavad olema erivärvilised, või tulevad valla- kui ka maavolikogu valimisedelid panna ühte ümbrikku. Samuti peaks siis siseminister lahendama sedelite maksvusetaks tunnustamise korra käesoleva seaduse alusel. Omavalitsuse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Kohver (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Käesolev maavolikogude valimise seaduseelnõu näeb ette sarnased asjaolud ja muudatused, mis meil maksvast maakonnanõukogude valimisseadusest lahku lähevad.

Esiteks võtavad käesoleva seaduseelnõu järgi esimest korda omavalitsuste valimisest osa alevid. Seni ei olnud alevitel seda õigust. Tegelikult saavad tänava aastal esimest korda seda õigust tarvitada alevi kodanikud. Põhjuseks oleks vist see asjaolu, et alevid seni alluvad järevalve korras maakonnaavalitsustele. Siinjuures pean tähendama, et see asjaolu ei ole õieti kaaluv, sest meil otstarbekohasuse seisukohast mingisugust järevalvet ei ole, on olemas ainult seaduslikkuse järevalve.

Teiseks lähevad alevid lahku oma majandusliku korralduse kui ka iseloomu poolest valdadest täiesti, see tähendab valla omavalitsustest. Need seisavad maksude saamise suhtes hoopis teisel alusel kui alevid. Trahterimaksu näiteks saab alev enesele, samuti lähevad turu- ja laadamaksud alevikassadesse ning

veel palju teisi maksusid. Tuuakse ette, et ühine maks on tulumaks. Pean tähendama, et tulumaks ei ole maakondademaks, vaid see on korraldatud vastava seaduse alusel, ja siin lähevad linnad ka kaasa ning ta jagatakse riigi ja linnade vahel ära seaduse poolt ettenähtud korras.

Siis näeb veel see seadus ette passiivset valimisõigust maakonnapiirides asuvatele linnadele. (Vahelhüüded.) See seab maakonna kodanikud eestkostmise alla. Kui oleks tahetud järjekindel olla, siis oleks ka linnavolikogude seadus pidanud passiivse valimisõiguse andma maakonna piirides asuvatele maaelanikkudele. Arvan, et maakonna piirides elavad kodanikud on rohkem seotud või huvitatud linnakorraldustest, kui ümberpöörduvalt. Turumaksude maksjad on just maakodanikud ja seda linna heaks. Tuuakse ette, nagu ei oleks valdades küllalt tarvilikul määral intelligent tööjõude — kodanikke. See on linna kodaniku seisukohast arusaadav, kuid mina arvan, et maal leidub küllalt vilunud omavalitsuse tegelasi, leidub küllalt haritlasi. Minu arvates ei saa maa peale niisuguse pilguga vaadata. Peaksime järjekindlad olema ja maakonna piirides asuvatele linnakodanikkudele passiivse valimisõiguse ära jätma.

Vastavate parandustega esinen käesoleva seaduseelnõu II lugemisel.

O. Gustavson (stp): Oleks enam kui armas, kui need näpunäited, mida tegi härra Kohver, ta omas rühmas praktilist käsitamist leiaksid. Ta tähendas, et ei ole otstarbekohane anda passiivset valimisõigust neile, kellel aktiivne valimisõigus puudub. Mina soovitaksin väga lugupeetud härra Kohvrile lahti lüüa põllumajanduse esituskogude korraldamise seadus, — seal on ette nähtud, et võidakse peale nende, kellel on aktiivne valimisõigus iga konvendi piirkonna kohta valida, nagu kauba peale, üks erilise kaaluga kodanik, kellel aktiivset valimisõigust ei ole. (Vahelhüüe A. Kohvri, põl poolt.) Härra Kohver küsib, mis sellel kahel asjal ühist on? Ma arvan, niipalju, et iga asi, mis põllutöökojale arvatakse hea olevat, maavolikogulegi kahjulik ei ole. Teie ise seate üles põhimõtte, et passiivne valimisõigus võib olla ainult neil, kellel on aktiivne valimisõigus, aga sealsamas teete teie erandi asutuse suhtes, millise ütleb olevat ühe tähtsama. Kui tahetakse taotleda ühtlast põhimõtet, siis tuleks embakumba — käesolev seadus jätta nõnda, nagu ta on, või jälle põllutöökoja valimiste suhtes teostada sama kord, mida härra Kohver soovitas: passiivne valimisõigus ainult neile, kellel on aktiivne valimisõigus.

Nüüd edasi, mis puutub alevite osavõttu ning mitteesavõttu maavolikogude valimistest, siis oli härra Kohver veidi ebatäpne: see kord, mida fikseerib arutusel olev seadus, on meil maksev käesoleva aasta algusest peale. Siis võttis Riigikogu vastu erinovelli, mis muutis maakonnanõukogude valimise seaduse paragrahvid 10 ja 40 selles mõttes, et maakondade-nõukogude valimistest võivad osa võtta peale valdade ka alevid. Järelikult see ei ole uus põhimõte, mida käesolev seaduseelnõu fikseerida tahab, vaid see põhimõte on juba eelmise parlamendi poolt vastu võetud. Kui härra Kohver arvab, et see põhimõte on sellepärast vastuvõtmatu, et tegelikult ei ole seda praktiseeritud, siis kaalub see väide vähe. (Vahelhüüe A. Kohvri, põl poolt.)

Alevite kõrvaldamine maakonnanõukogude valimistest viidi läbi kunstlikul teel. Lugu oli nimelt nii, et esialgse maakonnanõukogude valimise seaduse järgi oli maakonnanõukogude valimise õigus nii valla kui alevi elanikkudel. Samal aastal võttis Riigikogu vastu tähendatud valimise seaduse täiendusseaduse 20. oktoobril. Viimasega muudeti see osa, mis käsitab maakonnanõukogude valimistest osavõtjate hääleõigust.

Vastavad paragrahvid jäeti välja ja võeti sisse uus paragrahv, mille järgi maakonnanõukogude valimistel tuleb käsitada samu nimekirju, mis olid aluseks Riigikogu valimistel. Siit aga haaras siseministeeriumi omavalitsuse asjade peavalitsuse juhataja härra Dolf kinni ja saatis maakonnavalitsuste vastavate järelepärimiste peale õige lühikese seletuse, mis järgmine: „Ei oleks põhjust alevi elanikke maakonnanõukogude valimistest osavõtmisele tõmmata, sest et alevid nagu linnadki, oma eriseaduse põhjal oma tegevust arendavad, ja see seadus linnaseaduse iseloomu kannab“. Ja see kolmerealine seletus oli põhjuseks, et alevid kõrvaldati maakonnanõukogude valimistest. Ja tagajärg on see ebanormaalne seisukord, mis härra Kohvrile väga hästi tuttav. Härra Kohver võtku kätte maakonna omavalitsuste järeelvalve seadus ja vaadaku, millest see seadus kõneleb. Sellest, et vallad ja alevid täiesti ühesugustel tingimustel järeelvalve suhtes alluvad maakonna omavalitsustele. Nende vahel ei tehta absoluut mingisugust vahet. Teie, härra Kohver, kõnelete otstarbekohasusest järeelvalve suhtes. Ma arvan, et seda tuleb toimida nii valdade kui alevite suhtes. Kui nõuda, et maakonnavalitsus ei või valdade suhtes valvata otstarbekohasuse järele, siis ei või ta seda ka alevite suhtes teha. Aga siit välja lugeda seda, et alevid ei tarvitse üldse käia maakonna järeelvalve alla, on pisut ebaloogiline. Alevid baseeruvad 15. juuli

1917. aasta Vene ajutise valitsuse aleviseadusel. Selle seaduse § 2 ütleb selge sõnaga, et alevid lahutatakse valla omavalitsustest iseisivate valla omavalitsuse üksustena, kes täidavad kõiki valla omavalitsuste peale langevaid ülesandeid. Sama seaduse põhjal alluvad alevid järeelvalve korras maakonna omavalitsustele. See seadus on põhiseadus meie alevite suhtes. Meie seadusandlus on tähendatud seaduse tunnustanud täies ulatuses. Võtke kätte järeelvalve seadus või maksuseadused, võtke meie kooli korraldusseadused, — kõigis neis leiate, et igas suhtes seisavad alevid ühesugustel alustel valdadega. Võtke näiteks õpetajate valimised alevites. Kes registreerib valitud kandidaadid? Maakonnavalitsus. Kes maksab välja alevite õpetajate palgad? — Maakonnavalitsus. Võtke trahterite avamine alevites. Kes otsustab selle? — Maakonnanõukogu. Võtke kümnend teised küsimused, ikka leiate, et alevid on allutatud maakonna omavalitsustele. Teie nimetasite laatu. Kas saavad alevid ise laatu määrata? Ei saa. Maakonnanõukogu peab selleks andma oma sanktsiooni. Võtke tulumaks. Tulumaksu selle osa arvestamisel, mis läheb osaks maakondadele, arvestatakse mitte ainult valdade, vaid ka alevite elanikkudega. Ka selles suhtes on asetatud vallad ja alevid ühele pulgale. Mida siit järeldada? Ainult seda, et meil on aastate kaupa valitsunud ebamäärane ja ülekohtune seisukord, kus alevid ühtlastel alustel valdadega alluvad maakonna omavalitsustele, aga seejuures ei saa osa võtta maakonna omavalitsuste valimistest. Teiste sõnadega, alevid on tehtud valdade hoolealusteks. Seadusandjad nagu kardaksid, et alevitel ei ole kodanikke, kes oskaksid maakonna omavalitsuste valitsemistest osa võtta. Tagajärjek on see, et nad ei saa kaasa rääkida selle organi moodustamisel, kes peab valvama mitte ainult valdade, vaid ka alevite üle.

Härra Kohver, Teie kui omavalitsuse tegelane ei saa kõige paremal tahtmisel tulla ja tõendada, et seesugune seisukord oleks normaalne. Teiegi peate mõnna, et sarnast seisukorda ei tohi sallida, kui tahame vähegi lugu pidada omavalitsuse põhimõtteist.

Ma saaksin aru, kui tuldaks nõudega, et alevid ärgu allugu üldse maakonnavalitsusele. Siis oleksid vahekorrad selged. Aga siamaani ei ole esitatud vastavat seadust. Ja siit ei saa järeldada muud kui seda, et saab maksuma endine allhüvuse vahekord alevi ja maakonna omavalitsuse vahel. Kui see nõnda on, siis tahaksin mina küll näha, missuguse näoga tuleksite teie nõudma, et alevid ei tohi osa võtta maakonna omavalitsuse valimistest. See oleks absurdne.

Siin võiks olla, härra Kohver, ainult üks mõõduandev motiiv — puht-poliitiline.

Võib olla, et ma eksin, aga ma arvan, et kui härra Dolf omal ajal korralduse tegi alevielanikke kõrvaldada maakonnanõukogu valimistelt, ja kui pärast härra siseminister seda korraldust energiliselt on kaitsnud, siis nähtavasti sellepärast, et alevielanikkude arvel kardetakse tuntavat ülekaalu andmist kesk- ja pahempoolsetele rühmitustele. Põllumeeste meelest on alevite kodanikkude koosseis niisugune, mis neile vähe lootust annab sealt häälil saada. Et neid põllumeeste poliitiliselt ebasoovitavaid kodanikke valimistelt eemale tõrjuda, selleks tegigi härra Dolf oma korralduse 1920. aastal.

Kes saaks salata, et sarnane korraldus põllumeestele poliitiliselt kasulik. Aga poliitilistele kaalumistele ei tohiks ometi ohvriks tuua õigluse põhimõtet, seda asendades ilmse ülekohtuga.

Ühtlasi olgu meelde tuletatud seda ülepea-kaela linnade küpsetamist, mida korda kolm on sooritanud siseminister. (Vahelhüüded Riigivanem J. Teemand'i ja sõjaminister J. Soots'i poolt.) Härra Soots, ma saan Teist aru Teie olete nende noortelinnade isa, ja missugune isa ei ütleks, et tema laps ilus on. Teis räägib lihtsalt isatunne ja muud midagi. Ja mina oleksin viimane, kes tuleks ühele isale oma lapse armastamise pärast etteheiteid tegema.

Teie mäletate noid aegu, kus tehti linnu lihtsalt linnukiirusega. Tol ajal kirjutasid „Päevaleht“ ja „Kaja“, et linnadeks tehtud alevid selle tagajärjel võivad vaid võita. Toodi aga rõõmusõnumeid, et taas on see ja see noor kodanik saanud linnadepere liikmeks.

„Päevaleht“ ja „Kaja“ kirjutasid üksteise võidu neist soodustustest, mis see muudatus pidi uutele linnadele tooma. Kõik paistis olevat ilus ja kena — sissetulekud suurenevad, ja muud seesugused kaunid asjad. Aga läks vaevalt mõni kuu mööda, — mida me siis kuulsime? Aga seda, et see kiire linnadegemine uutele linnadele hulga häda on kaasa toonud. Meie loeme nimelt „Päevalehest“, kuidas alevite linnadeks tegemise eest eesrinnas võitleja härra Neuhaus on sunnitud ise tunnistama järgmist: „Uutel linnadel ähvardab kaotsi minna 40% riiklik toetus õpetajate palkadeks, mida nad seni rügist said. Keskmiselt tekitab see uute linnade eelarves umbes poolemiljonimargalise puudujäägi. Kuigi seda arvatakse katta kinnisvaramaksuga, on teadmata, kui kõrgeks seda tõsta suudetakse. Kui oletada, et 10% kinnisvaramaksustamine vahest selle puudujäägi katab, tekib eelarves ikkagi keskmiselt 300.000-

margaline puudujääk, kuna tulud isikumaksust, mis seni alevites enne linnaks muutmist võeti, ära jäävad.

Kuigi alevi linnaks muutmise puhul mitmed uued tuluallikad juurde tulevad, ei suuda ikkagi ümberkorraldamise aastatel uued linnad oma eelarveid puudujääkideta kokku seada. Linnade liidu juhatus leidis, et kuna uute linnade majanduslik seisukord ümberkorraldamise aastatel raske on, tuleks seda kindlustada, sest ka kinnisvarade uue hindamise läbi viimine nõuab teatud eeltöid ja kulusid, ning küsitavaks jääb, kui palju see esimestel aastatel uutele linnadele tulu annab.

Seepärast esineb linnade liit rahaministrile ettepanekuga, uutele linnadele õpetajate palka 40% suuruses esialgu edasi maksta, või neile määratavat toetust vastavalt suurendada.

Teie näete, nõnda ruttu kaob nende noorte linnade au ja ilu, kes pidid nii priskelt hakkama elama oma uue olemise otsas.

Oli huvitav jälgida, kuidas ühel ja samal päeval ajakirjandus tõi kaks üksteist rabavat sõnumit. „Päevaleht“ teatas ilutsedes, et Nõmmegi on tehtud linnaks ja et sellega Nõmmele olla antud kõik võimalused õitsevaks arenemiseks. „Vaba Maast“ aga leiame, kuidas Türi elanikkude esitus on käinud Riigivanema juures palvega: antagu neile nende alev tagasi, linn kipub käima üle jõu. Teie näete — ainult kolm kuud, ja on sündinud põhjalik murrang. „Vaba Maa“ lausub nimelt: „Eile sõitis Tallinna neljaliikmeline Türi elanikkude saatkond, nende seas ka üks arst ja ühe vabriku insener. Saatkonna eesmärgiks on valitsuse ees samme astuda selleks, et Türi alevi linnaks muutmise edasi lükataks. Eile oli saatkonnal jutuajamine siseministri abiga, kellele ühtlasi palvekiri esitati, milles eelnimetatud põhimõte ette tuuakse. Täna on saatkonnal jutuajamine selles asjas siseministri asetäitja härra Soots'iga.“ — Teie näete, härra Soots, Teile satub alati eriline õnn osaks noorte linnade isana tegutseda. — „Varem oli mõte ka Riigivanemaga kõneleda, kuid hiljem on sellest mõttest loobutud.“ Nähtavasti sellepärast, et härra Riigivanem teinekord omavalitsuse keelt ei oska! — „Saatkond on umbes 200 isiku poolt volitatud. Palvekirjale on ligi 150 majaomanikku alla kirjutanud. Palvet põhjendatakse majanduslikkude raskustega, mis alevi linnaks muutmise enesega kaasa toovad.“ (Sõjaminister J. Soots: Aga teate, mis nad lõpuks ütlesid? Nad ütlesid, kui natuke toetust saaksid, siis poleks viga.)

Aga alles mõni päev hiljem lugesime ajalehest, et siseminister ette on kirjutanud toi-

me panna Türi linna valimised. Teie näete: kas või nuta, aga linnaks pead sa saama!

Veel on selgunud üks lisamotiiv, miks neid linnu nõnda kiirelt küpsetada. Meil oli teatavasti maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 5. märkuse põhjal lugu nõnda, et alevites anti ostjale omaks ainult üks hektaar okupatsiooni ajal ostetud maadest, aga linnades kõik ostetud maa. Oli mõnes alevis sarnaseid maid, siis muutus neis seisukord ses suhtes linnaks saamisega põhjalikult: okupatsiooniaegne ostja võis noores linnas tagasi saada terve selle kupaatuse, mis ta okupatsiooni ajal segases vees kalu püüdes omandanud. (K. Päts, põl: Kas niisuguseid juhtumisi on siis teada?) Kas see nii on, ei tea ma öelda, aga maaseaduse täiendamise ning muutmise seaduse muutmise seaduse aruandja Vomm oletas sarnaseid võimalusi. (Sõjaminister J. Soots: Oletusi võib kõiksuguseid teha!)

Ma arvan kokku võttes: selle asemel, et alevaid kunstlikult kõrvaldada, selle asemel, et hakata üle öö linnu küpsetama, nagu pannkooke enne paastu, antagu alevitele nende valimisõigused. (Sõjaminister J. Soots: Meil on väiksemaidki linnu — Paldiski on palju väiksem.) Minge Tõrva linna ja vaadake, kuidas see linn välja näeb! (Sõjaminister J. Soots: Teda kutsuti ka vanasti linnaks!) Päris õigus oli karikaturistil, kes tõi võrratu karikatuuri uute linnade kohta, näidates, kuidas Eesti selle uute linnade jandiga midagi muud ei saavuta, kui et ta end lihtsalt blameerib. Sest need atribuudid, mis ühel linnal olema peavad, puuduvad neil pea täiesti.

Ma kordan, selle asemel, et ülepea kaela linnu küpsetada ja alevaid sellega kõrvaldada katsuda maakonnanõukogu valimistelt, oleks pidanud ammugi kõrvaldama ülekohtu, mis siiaaani alevitele sündinud. Ja kui seda nüüd lõpuks ometi teha tahetakse, ja kui leidub Riigikogus rühm, kes ütleb — seda ei tohi teha, siis on see püsti pöörane. Ma arvan, et põllumehi ükski teine rühm ses suhtes ei toeta. (A. Anderkopp, tõe: Ära usu hundi juttu.)

Juhataja **M. Martna**: Aruandja lõp sõna ei tarvita. Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **H. Kiiver**: Arvesse võttes, et see seadus kiire iseloomuga on, teen ettepaneku I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest tähtajast mitte kinni pidada.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

19. Karistuse Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg**: seväeteenistuse Läänud Riigikogu võttis seaduse rikkumise asjus — I kuus vastu uue sõjaväeteenistuse kohustuse seaduse. Käesolev seadus,

mis hakkab maksma 1. jaanuarist 1927. a., näeb ette terve rea sõjaväelisi kohustusi, näiteks, arvestamine, registreerimine ilmumise puhul kogumispunktidest, mobilisatsiooni kui ka kontrolli korral. Et need kohustused täiesti täitmist leiaksid, on tarvis ette näha teatud sanktsioone. Need sanktsioonid olid enne nuhtlusseaduses fikseeritud, mille alla kodanikud nende kohuste mittetäitmise järgi langevad. Aga et Vene nuhtlusseaduse sanktsioonid uue kaitseväeteenistuse kohustuse seadusega kooskõlas ei olnud, tuli neid määrusi muuta. Selles mõttes on sõjaministeeriumi poolt käesolev eelnõu välja töötatud. Peab tähendama, et karistusnormid on üldiselt jäänud samasugusteks, nagu nad vanas nuhtlusseaduses ette nähtud. On muudetud ainult rahatrahvi summasid, et sama väärtus välja tuleks, mis ennem. Karistusnormid, vangi ja aresti normid on endiseks jäänud. Ühtlasi määratakse üldosa, nii nagu seda on viimasel ajal Riigikogu komisjonide ja valitsuse poolt esitatud eelnõude juures hakatud käima, et sundmäärustiku üldosas käiakse uue nuhtlusseaduse järgi, siis oleks võimalik käsitada neid üksikuid paragrahve, kus karistusnormid sees on. Käesoleva seaduse paragrahvid on uude kriminaalseadusesse kodifitseeritud.

Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Seega on Riigikogu päevakord läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Martna**.

Abisekretär **O. Liigand**.